

A1870

Hans Vähter

ehk:

üks waene patune.

Armsaks ja õpetlikuks aeamiitels
noore rahwale.

Lõpetas: Kentsakad jutu lisandikud.

J. B.

Tartus, 1872.

Trükkitud ja müüa H. Laakmanni juures.

A. 1870.

Hans Wähter

ehf:

Üks waene patune.

Armsaks ja õpetlikuks aegumiteks
noore rahwale.

Lõpetas: Kentsakad jutu lisandikud.

J. B.

Tartus, 1872.

Trükitud ja müüa H. Laakmanni juures.

Benfuri poolest lubatud. Riga 15 Juunil, 1872.

ENSV TA Fr. R. Kreutzvaldi nim.
Kirjandusmuuseumi
ARHIIVRAAMATUKOGU.

97 810

Esimene peatük.

Maas-elu.

Süri Wähter oli üks maene sauna mees, kes oma naesega raskest tööd pidi tegema, et oma igapääwast leiba wõisid saada ja pealegi oma kolm last üleskaswatada. Kaks tütar, kes alles wäetimad lapsed olid, ei wõinud weel sugugi iseeneste eest muretseda, waid pidid weel üsna ema hoolekandmise al olema. Pojaga, Hans nimi, oli jo teine lugu; see oli jo nelisteistkümmend aastad wana, pealegi priis ja ierwe pois, kelle punase palgedest ja läikiwa silmadest sugugi ei wõinud arwata, et ta nii waewasel kumbel üles oli kaswatud. Oma wane- mid ja õdesid armastas ta väga, iseäranis weel ema, kelle silmist ta kõik mõted püüdis tähelepanna ja täita, enne kui weel midagi oli jõudnud käskida ehk öelda. Hansule oli sui aial suur küla hanekari hoida antud; kui ta sealt lõuneti ehk õhtuti koju tuli, ei pannud ta mitte kässi rüppe, waid tegi kõiksugust tööd, mis ta wana emale väga raske oleks olnud. Enne, kui homiku kottu äraläks, kandis ta weel pä-

rase wee tarwiduse poole wersta maa pealt jõeist koju; niisamuti oli ka lugu puude ja hagudega: nende puudust ei olnud wanematel iialgi; Hans saagis ja raius kõik walmis, pani ilusaste hunikusse ja rõõmustas igaford, kui ema tema armastust ja waewa ühe tänuliku naeratamisega tasus.

Kõik oli muidu väga hea; aga see oli suur wiga, et Hans oma ja wõera asja wahel mitte suurt lugu ei pidand; ta näpistas igal pool kus midagi kätte sai, nenda et tema üle ühte puhku nurisemist ja kaebamist oli. Seesugune lugu tuli iseäranis mõisa kärneriga ette, kellel Hans kord firspuud marjadest tühjaks tegi, jälle teinekord masika veenrad äratallas ja mõnikord kõigeparemad ploomid ja wiinamarjad ärarüüstas. Et Hans kül igaford waras oli, siiski juhtus arwa, kui kärner teda kätte sai; aga seda püksi mõdedu wõtmist, mis siis igaford oli, — Hansu tagumine ots sai ikka nii tubliste tuliseks tehtud, et wist aitas. Aga siiski ei läinud Hans sest mitte paremaks, waid weel kawalamaks, et seda enam oskas ettewaadata, ja kui wähe mahti sai, siis riisus ta puud weel lagedamaks ja kui see korda läinud, naeris weel peu sisse, et ilma kärneri nägemata putkama sai.

Metsawahiga oli seesamasugune lugu: Hans raius ja täkkis noori puid ja pani linnu paelu maha, mis kõwaste keeldud oli ja mõt-

les ise: Mis metsas kasvab ja kätte võib saada, et see ole igaühe pärast, kes aga seda oskab nõuda. Kül katjus metsamaht hea sõnade ja vahel ka kurjaga, — mõnikord ka peene kase- ja paine-õstega neid mõttid Hansu peast ära-
lautada, aga — mis ja pöörasega teed? —
kõik oli ilmaasjata.

Ühel homikul läks Hans, nenda kui ikka, oma hane-karjaga, kus juures ta truu Bits tal abiks oli, mööda põllu aia äärt metsa poole. Kui ta metsa ligi oli saanud ja haned sööma hak-
kasid, heitis ühe puu vilusse pikali, ja waatas läbi õste üles finise taewa poole. Mitmesu-
gused mõtted käisid Hansu peas ümber. Ta oli omas meeles, ühes suures linnas, kus sol-
datid uhke riiete, sõvartiistade ja mitmesuguste ilusate mängidega temast mööda läksid. Ta nägi omas waimus suured linna majad, uhked
loõsid ja kõrged tornid. — „Jah, kes seda kõik ja veel palju enam ilma peal oma filmaga
kõik võiks näha!“ ütles ta iseeneses õhkades, „ega mul niisugust õnne ometi ilma pole
loota; palju parem oleks olnud, kui minu onu-
poeg Mikkel mitte nii palju linna ilust ei oleks
rääkinud, mis ma nii suure himuga kuulasin.
— Oh, küll temal võib aga hea olla!

Kui mina nüüd ka, nagu tema, saaks
juures futsar oleks ja iga aasta saaks
kuud linnas võiksin olla, ehk nemad mind
jalli poisi asemel kaasa võtaksid! Aga oh! —

mis ma tühja mõtlen; waesest hanekarjatsest ei saa muud midagi kui waene teumees ja nenda pean siin külas hapuks minema, ilma et midagi neist kallist asjadest näha saaksin. See on kahju, wäga kahju!" lisas Hans weel õhkades juure.

"Mis kahju sul on, Hans?" küsis üks jäme heal ta seljatahka. Kui Hans ümberpööris, nägi ta mõisa kutsari oma seljataga seiswad. "Ah" teie olete, Mihkel," ütles Hans maaft üleskargades ja andis selle uhke mehele, kel ilus kutsari kuub selgas oli, kät. "Praegu mõtlesin ma teie ja kõige selle ilu peale, mis teie mulle linnast ja tema rõõmu elust olete rääkinud; mina mõtlesin, et see wäga kahju on, et üks waene külapois oma filmaga sest kõigist ühtegi näha ei saa."

"Jah, küll on linnas ilus," ütles Mihkel, "kas tahaksid küll ka heameelega senna minna?"

"Küll tahaksin, kui aga ial wõiksin," ütles Hans.

"Ja muidugi wõin seda arwata, ega pane ma seda ka sugugi imeks," ütles Mihkel, "sest eks see maaelu ole ka igaw küll, kus muud midagi näha ei ole kui mõned haned, mets ja wäli ja meie herra mõis, mis küll ka natuke forda lähed, aga siiski linna majade wastu ühtegi pole arwata. Ja jah, Hans, külab sulle paksiks linna minna, aga see on raske sulle seal kohta muretseda. Seal on palju rohkem inimeisi

fui meie jões kalu ja need enamiste otsivad
kõik teenistust ja leiba."

Hans õhkas.

"Olen seda jo isegi mõtelnud," ütles ta.

"Koh, ma tahan ometi järele mõelda,"
ütles Mihkel. Ja waata, seal tuleb mul praegu
midagi meele, — suur asi ei ole see küll just
mitte, aga ometi hakatuseks võiks ehk ka na-
tuse aidata."

"Ütle ometi," ütles Hans, mis nõuu Teil
selle poolest on, võib jo ometi selle üle järele
mõelda."

"Ja Hans, waata, seal on see rikkas, wana
ihnuš funtori kaupmees Sallmeier, selle juures
ehk võiks midagi loota; temal on palju ini-
meist teenistuses ja ta ajab neist üht ühe nädali
ja teist teise nädali oma teed ja sel kombel on
seal ikka kohte saada. Kui sul senna jooksu
poisiks oleks lust minna, siis ehk võiks asi sün-
dida. Ma tahan sulle öelda, kuidas: Ma tun-
nen sealt funturi magasini ülemaatjat väga
hästi; kui ma sellega sinu pärast räägin, ehk
võttab Sallmeier sind tema tellimise peale vastu.
Lubada ma sulle just kindlaste ei võdi, aga
ometi võiks katsuda."

"Oh Mihkel, kui teie seda head mulle teek-
site," ütles Hans, "ma tänaksin teid eluaja.
Oleks see koht mis ta oleks ja kui mind ka
koera eest peaks peetama, sest poleks wiga ühti,
kui ma aga linna saaksin." —

„Minu tõsine sõna selle peale, Hans,“ ütles Mihkel, küll ma räägin magasi ülemaatjaga asja läbi, ja meie herra ütles, et meie tunahome linna sõidame, siis saan varsti seda toimetama ja tulema nädali võid minu käest kirja oodata. Kas sul on ka raha reisi tarvis? Mõttele, siit on täis seitsekümmend wersta maad linna!“

„Mul on terve rubla ja veel mõned kopekad peale,“ ütles Hans.

„Bole siis väga wiga; sellega võid häda pärast läbi saada, kui sa mitte palju kõrtsides sees ei käi ega seal öömaja ei pea,“ ütles Mihkel naeratades. „Küüd aga veel üks asi: Mis saavad sinu isa ja ema ütleva, kui nad sinu äraminemise nõuu kuulwad?“

„Sest pole mul suurt muret,“ ütles Hans. Nemad on kõigiga rahul, mis ma teen. Minu õde Ann on jo nii mõistlik küll, et minu asemel hane-karijatseks võib hakkata, ja et Bits selle asja juures peameister on, on muidugi teada, seepärast ei pane nemad minust tähelegi.“

„Siis on kõik väga hea,“ ütles Mihkel, mis mina teha võin, seda ma teen; selle peale võid julge olla.“

See peale andsid nemad jumalaga jätmi-seks teine teisele kät. Mihkel läks sealt küla poole, Hans aga viskas jälle pehme sambla peale selili maha, kus ta veel puhu aega seda asja järele mõtles.

Uga mööda oli ta keskpaik juba heaste tüh-
jaks läinud. Kaekottis ei olnud tal muud
kui tük kuiva leiba; wõid ega muud mofamää-
ret polnud märkigi. Uga kül Hans sellega nõuu
leidis. Ühe põllu peal, metsa ligidal kaswasid
wäga ilusad ja magusat seltsi naired, teise peal
kartuhwolid ja herned. Walmis küpsatud liha ei
olnud kül põllu pealt saada, aga Hans oli jo
selle peale meister kül, et igapidi nõuu leidis, —
olgu kül, et kõweral kombel, see oli jo tema
wiis, — ennast aidata; tal tuli meele, et alles
eile õhtu senna ligidale põldpüüde ja jäneste
püüdmiseks paelu oli maha pannud.

Ta tõusis üles, läks üle aia põllule ja ha-
kas kraawi mööda kartuhwlide ja kaerde wahelt
edasi minema oma linnu paelu waatama. Bilkameisi
ja ettemaatlikult läks ta edasi, kummardas wahel
maha, oma linnu püüsid waadates, ja kui mi-
dagi ei leidnud, tõusis paha näuga üles. Wi-
imaks, kui tüki maad oli edasi läinud, laskis
jälle ruttu lord põlwili ja kui ülestõusis, ra-
peldas üks põldpüü ta kae, keda ta ühe põidla
wautamisega ära surmas ja kotti toppis.

Kui jälle natuke maad oli edasi läinud, las-
kis ennast jälle maha, ja kui ülestõusis, oli üks
jänes ta kae, kelle elule ta ühe kullahoobiga otsa
peale tegi ja siis püü järele oma ameti kotti
saatis. — "Täna on asi üsna hästi lorda läind,"
pomises Hans iseeneses, sest saagist wõin suppi

sees teeta ja saan veel praadigi, et wana mõisa paronilgi enam paremat ei ole.

Rüüd waatis ta omad teised linnu ja jänese paelad weel läbi, aga ei leidnud seekord enam ühtigi. Sest ei hoolind ta midagi; ta oli oma tarwis juba saand. Sai ta metsa ääre tagasi jõudnud, siis pani oma saagi ühe paekivi haugu sisse, wõttis sealt kõrwast maast ühe kivi, mis selle tarwis enne jo oli pruugitud ja pani seda haugu peale ja läks siis põllult feedust juure muretsema. Ilma hoolimata noppis Hans herne kauni, tõmbas mõned naired maast, ja kiskus ka kartuhwli pesasid üles ja noppis kartuhwliid üles, mis rõõmsa näuga kotti toppis.

Ühe korraga ehmatas ta äkiste ära ja waatis selja taha. — Aga see ehmatas oli aga filmapilguks. Ruttu pani ta kartuhwliid kotti, ja kummardas alandlikul wiisil tulia poole ja ütles suureks auustamiseks jalaga maad kratsides: „Tere homikust, kiriku-herra: Wist on see tänane ilus ilm teid ka kottu wälja kutsunud.“

„Häbemata pois!“ ütles õpetaja, kuidas julged sa sel filmapilgul, mil sa parajalt oma furja warguse tööd tegid, oma hinge-karjatse ees niisugust kavalat nagu teha? Kas armad, et ma ei näinud, kui sa siin põldu riisusid? Kas sa ei tea, et niisugune furi tegu õigusega nuhtlust teenib?“

Hansu nägu läks weel alandlikumaks, kui enne ja ütles paludes: „Andke andeks, armas

firiku-herra, mo kõht oli väga tühi ja mõtlesin: ega see nii suur pat ei ole, kui enesele mõned kartuhwolid ja naired toon; Sumal lasseb neid jo kõige inimeste tarwis kaswada!"

"Ei mitte kõigi inimestele, waid aga neile, kelle oma see põld on, kes oma palehigi sees seda maad harinud ja seemet maha teinud," ütles õpetaja; sina aga, kui see põld mitte sinu oma ei ole, oled waras ja mina tahan selle eest hoolt kanda, et sa oma töö eest palka pead saama!"

"Ei, ei, kulla firiku-herra!" ütles Hans, "ega teie ometi nii wali ühe waele poisi wastu ei wõi olla. Andke andeks!" ütles ta weel enam paludes, sest et õpetaja tõsine ja wahane nägu teda weel enam lohkuma tegi. "Watke, minu wanemad on waesed, ei jõua mulle muud kui natuke kuiwa leiba juure panna ja see on väga wähe minu nälja kustutamiseks ja olen seepärast mõtelnud, et see nii suur pat ei peaks olema, kui paar kartuhwolid juure muretsjen; andke andeks; ma ei tee seda ilmašgi teineford enam, sest et teie mind feelnud olete."

"Ja muidugi feelan mina sind ja pean feelama," ütles õpetaja. "Mina tunnen sind jo ammu, Hans Wächter, ja olen mitme inimese suust sinu üle laebusti kuulnud, et sa ikka pead warastama, aga mina usun ka, et sa just nii kuri ei ole, et sa koguni ei tahakski ennašt parandada; wišt ei ole sa selle üle õiete järele mõtelnud, kui suur ülekohus see on, wõera oma

järele kät wälja sirutada. Sina oled ifka, nenda kui ma olen kuulnud, mõelnud, et kõik mis maa peal kasvab, sinu oma on, aga see on hirmus eksitus. Mõttele ometi, et kui need põllud sinu omad oleksid, mis ja palehigi sees oleksid harinud ja üks mõeras tuleks ja riisuks sinu töö waewa ära; — kas sa oleksid siis sellega rahul?"

"Seda ma tahaksin näha saada," ütles Hans, küll ma sellele, kes seda julgeks teha, walu annaksin, et tal ilmasgi enam lusti ei oleks tagasi tulla."

"Sellega mõistad sa just iseenele peale kohtu," ütles õpetaja. "Mis sina ise ei taha, et teised sulle peaksid tegema, seda ära te ka mitte teistele," on väga tõsine ja õige sõna. Mõttele nüüd selle asja üle järele ja ära te mitte enam nenda."

"Ei ilmasgi enam, kirikuherra; teie olete minu silmad lahti teinud ja mulle seletust annud, et see pat on. Nüüd ma seda enam ei te; seda ma tõutan teile," ütles Hans nuttes.

"Kui sina sõna pead ja edespidi mitte enam ei warasta, siis saawad Jumal ja kõik inimesed sind armastama. Jumalaga Hans, ja Jumal saagu sinu head ettemõtmist õnnistama, et see tõeste korda läheks."

Hans andis õpetaja käele suud ja waatis weel kaua aega mõteldes teda tafka, kui ta ära läks. "Temal on õigus!" ütles ta iseeneses; "kui mulle keegi seda enne oleks ütelnud, siis oleksin

jo ammu seda üleskohtust ametid maha jätanud. Et nüüd kord olen töutanud, siis tahan ka sõna pidada.

Hans läks puu-wilusse jälle tagasi, wõttis kuuma leimatükki kotti ja sõi ilma kõrwaseta ära. Jänese ja püü wiis ta õhtu metsawahi kätte; naired ja kartuhwolid wiis ta nende kätte, kelle põllu pealt ta neid oli üleskiiskund ja tõutas ka nende wastu, et ta niisugust tempu ilmas enam ei te.

Teine peatükk.

Üks weike juhtumine tee peal.

Baar nädalid olid sest aiaist jo möda läinud ja Hans ootis ikka alles linnast Mihkli käest kirja, mis ometi wiimaks tuli ja Hansule rõõmsaid sõnumid tõi. Mihkel kirjutas, et Sallmeieri herra teda magasinis poisiks tahab wastu wõtta, aga esiteks proowi peale. Seepärast peaks ta nüüd ruttama, et tulema kuu esimesel päeval seal oleks. Prii ülespidamine ja paar rubla kuus on esite lubatud ja kui pois wiks ja kõlblik, siis pärast rohkem.

Hans näitis nüüd seda kirja oma wanematele ja rääkis oma nõuu, kellest ta weel tänini neile sõna ei olnud lausunud, kartes, et ehk sest asjast midagi wälja ei peaks tulema.

Wait olles kuulasid wanemad tema juttu.

Wana isa rapputas pead ja emal jooksid pisarad mööda palgid maha.

Hans waatis ehmatand näuga nende peale ja küsis: „Kas teie siis ei taha mind lasta minna?“

„Hea meelega ei taha ma küll mitte, et sa niisuguse suure linna lähed,“ ütles isa. Seal wõiwad sulle mitmesugused kiusatused ja wiletused tulla, mis siin maa paikus ei wõi mõteldagi. Aga mõnel waesel on seal ka asi hästi läind ja — seepärast ei taha ma sind just keelata. Aga kuhu so wana ema jääb, Hans? Kas oled ka selle peale mõtelnud, et sa oma äraminemisega temale suurt kurwastust ja muret teed?“

„Muret ja kurwastust ei taha ma mitte teha, waid teie elu fergitada; siin olen ma teile selgeks waewaks, aga kui ma ära olen, siis on teil üks juu vähem söömas. Ja kus siis see hull raha jääb, mis ma linnas teenin? Arwad sa emake, et ma selle raha kõik ise äratarwitan? Ei; — kõigewähemast poole saadan ma ikka teile?“

„Ema seisib küll kawa wastu, aga isa ütles wiimaks: „Hansul on õigus küll; üks noor terve inimene wõib linnas paremine läbi saada kui maa paikus, kus ta hoopis raskeemat tööd saab teha ja hoopis vähem teenib. Ta wõib ometi lord katsuda; kui see heaste ei lähe, eks siis tule jälle koju tagasi. Sumal on jo igas

Kohas ja ei saa teda ka linnas mitte maha jätma, kui ta õiglaselt jääb, mis peasti on."

"Seks tahan ma ka jääda," ütles Hans, ja andis tõutuseks oma wanematele kät.

"Mine siis peale, Hans," ütles isa, "mis meie sinust keelame?" ja raputas Hansu kät. Ema ei rääkinud ka enam ühtigi, waid pani Hansu pesu walmis, ehk kül süda seal juures raske oli, ja koristas ta riidid, et linnas mitte teiste naeruks ei jääks.

Lahkumise pääw oli kätte jõudnud. Hans andis oma wanemate ja õdedele suud, lubades warsti oma elust teadust anda. Wõttis siis riide kimbu selga, leppi kätte ja hakkas mööda teed suure maantee poole minema, mis linna poole wiis. Ehk tal kül suur himu oli linna minna, siisgi oli jumalaga jätmine wanemate ja õdedega, teda kurwaks teinud. Esihakatusel ei mõtelndki ta enam selle rõõmsa elu peale, mis ees oli oodata, waid mõtted käisid selle weikese sauna peale, kus need kõige armsamad, mis tal iial siin ilmas olid, sees elasid, ja peaaegu oli tal juba sest kahju, et oma sündimise kohta oli maha jätnud. Esite siis, kui mõne tunni käimise järele suure maantee peale wälja sai, kus inimesed hulgaliste jala, ratsa ja wanfritel wastu tulid ja edasi läksid, hakkasid ta kurwad mõtted wähenema ja jumalaga jätmise haledus ei teinud enam suurt waewa.

Mida enam Hans linna ligemale jõudis, seda enam oli maantee inimestega täidetud ja

Hansul oli tegemist kül, kõiki waadata ; sest nii palju inimeisi ja nii mitmed moodi polnud ta enne weel mitte näinud. — Glusjad majad õitsewa rohuaedades olid tee ääres ; siin ja seal suured mõisad ja lossid kõrge tornidega ja wanad lossi waremed mis endisi uhkid ja toredaid kotte ja ehitusi tunnistasid. Mönikord oli jälle üks jäagri maja ilusa metsa sees ja wahel jälle üks miili-ehk sööpõletamise mägi, kus mustad mehed nagu tondid tööd tegid, aga siiski lahkeste terwisist wastu mõtsid. Hansul tuli wahel himuka kõrtsi sisse minna toopi õlut ja saia ostma, aga fartus kassina teeraha pärast ei lastnud seda mitte tõeks teha. Ja poln'd ka tarwis: ehk tee ääres olnud ilusaid selge meega hallikaid, kust jänu mõis kустutada ja leiba oli kottis mis mõis süüa. Hans oli sellega rahul. Peaks mõni mees, kes teed käies igas kõrtsis käib, ja punase ninaga trallides wälja tuleb, ka selle peale mõtlema ja sellega rahul olema, misga Hans rahul oli.

Lõunat pidas ta tee ääres puude wilus ja sirutas pärast sööma natukeseks aiaks rohu peale puhkama. Seal kuulis ta wanfri mürinat, mis ligemale tuli. Mõne filmapilgu pärast nägi Hans ühte ilusat suurt tõlda, kaks hoost ees, keda üks wana herra ise kutsis, maa poolt tulewad. Arwata saea sammu pealt läks see Hansust mööda. Hobused läksid pikkamisi, sest et maantee parajalt ühest mäe ringust üles läks. Hans

waatis tõlda takka ja nägi tee käänu kohal, et üks asi tõllast maha kukkus. Ta hüüdis, aga herra ei kuulnud. Ta kargas maast üles ja jooksis järele, kus ta ühe nahk-tasku maas nägi, mis ta üles võttis ja ilma järelewaatmata, mis seal sees oleks, ilka tõlla järele jooksis, karjus ja diiskas, senni kui herra wiimaks kuulis ja tagasi waatas. Hans hoidis nahk tasku ülewel ja ringitas sellega üle oma pea. Kui herra seda nägi, kargas ta kui wälf tõllast mälja ja kaapides Hansu wastu, Hans andis ähklides ja puhudes tasku tema kätte.

„Ma tänan sind, hea pois,“ ütles herra, kui nägi, et tasku alles wana wiisi kinni oli. „Mina olen sulle suurt tänu wõlgu selle heateu eest, mis sa mulle teinud. Säh, wõtta siin natuke oma waewa eest.“ Seda üteldes pakkus ta Hansule üht haljast rubla tükki, mis Hans aga mitte ei tahtnud wastu wõtta. „Laste olla, auus herra,“ ütles ta, „see oli pisuke waew seda natukest maad teie järele jooksta!“

„Hm! — Siglane ja ilma ahnuset,“ pomises herra iseeneses; üsna aruldane lind selle põlwega! — Kus poole sa lähed, hea pois?“ küsis ta waljuste.

„Kinna!“ wastas Hans.

„Kahju, et meie aga kunni esimese jaamani seltsis wõime sõita,“ ütles herra sõbralikult, mul on seal asja talitamist, mis mind paar päewa kinni peab. Aga senna on ka weel wiis wersta

ja ma arwan, et sa wõid neid niisama hästi minu wanfris ära sõita, kui et jala tõnnid."

„Teie olete väga armuline ja hea herra!" ütles Hans rõõmuga, aga niisugune waene pois, kui mina olen, ei tõlba teie tõldas sõitma, see oleks jo teile häbiks."

„Mul ei ole iialgi häbi ühe õiglase inimesega ühes sõita," ütles herra. „Tule aga istu teie, noormees. Kuidas so nimi on?"

Hans nimetas oma nime.

„Noh, väga hea! Istu aga nüüd kärmeste peale; edasi sõites on meil natuke aega teine teisega tutwaks teha, ilma et siin veel aega wiidame."

Hans kargas nüüd tõlda, kuhu herra pikkamisi järele tuli ja oma tasku eest muret landis, ja hoolega ära pani et uueste ära ei kaoks. Siis wõttis ohjad kätte ja laskis käia.

Natuke aia pärast, kui Hans oma elulugu lühidelt herrale oli rääkinud, said nad senna jaama maea ette, kuhu herra paariks pääwaks tahtis paigale jääda. Hans tahtis sealt kohe edasi minna, aga herra laskis tale enne veel hea sõhutaie süüa anda.

„Nüüd wõid sa Jumala nimel minna," ütles herra, ja ära unusta, et sa minust ühe hea sõbra oled saanud; kui sa iial midagi nõu ehk abi tarwitad, siis wõid seda linnas Josep Wernbachi juurest otsida. — Sga laps wõib sulle

seal üttelda, kus ma elan. — Nüüd ela heaste ja — Jumal olgu sinuga!"

Röömsja südamega läks Hans oma teed edasi ja õiskas röömu pärast, kui pääwa loojamine-
mise aial linna tornid juba kaugelt paistma hak-
kasid. Täna weel senna saada, oli muidugi jo
hiljaks jäänud, aga Hans nägi oma õnne paika
juba ees paistwad ja mõis julgeste loota, et tei-
sel pääwal aegsaste senna mõiks jõuda.

Esimese kõrtsi, mis vastu tuli, läks ta sis-
se ja laskis enesele klaasi õlut ja süüa anda,
ja kui raha ära hakkas maksma, leidis ta suure
imetelemisega üht haljast rubla tükki oma tas-
kust, mis ta mitte kottu juure ei olnud võtnud.
— „See hea herra“ ütles ta liigutud süda-
mega, on selle rublatükki ometi minu tasku pist-
nud. Seda mõin ma kenaks juhtumiseks ar-
wata. Jumal õnnistagu seda head herrat tema
helduse eest!" —

Kolmas peatüf.

Sinmas.

Mõned minutid olid lõunest puudu, kui
Hans, kaunis wäsinud, pea märg otsas, linna
sai, aga — nüüd oli ta ometi seal. Wäsimus
ja pea palamus olid ruttu unustatud, kui ta
suure linna müra ja kära sekka oli jõudnud.
Igal pool, kuhu ta silmad pööris, näitis kõik

wäga ilus ja ehitud, otsegu tema wastu wõtmi-
seks. Ja just parajal aial tulid soldatid oma ilusa
mundritega ja mängumehed wast pasunatega ja
trummidega mööda ulitsat, kunni wahihoone
ette; tuhanded inimesed käisid mõlempool kõr-
was. — Hans läks ka ühes edasi, ega tulnud
tal meelegi karta, et temasuguse küla poisile
see poleks passind niisuguse uhke ja ilusa seltsi
seas edasi minna.

Wahihoone ees jäid soldatid seisma, seadsid
endid roodu ja mängumehed wõi muusikandid
hakkasid mängima. Kül oli see Hansu meelest
ilus: peened ja jämedad healed kõlasid läbisega-
mine ja trummid pörutasid omast kohast sekka
mis üsna „marjaks tarwis läks.“ Nõnda mit-
mesuguste lugude ja tükkide al, oli pea tund
aega mööda läinud, aga Hansu meelest oli see
nagu üks ainus filmapilk; sellesarnast ilusat asja
ei olnud ta weel enne ilmas kuulnud ega ar-
wand ka enam sellesarnast maailmas olemadki.
Kui keegi tale sel tinnil oleks ütelnud, et ta
enne aasta lõpetust ühte wäikest õöpiku laulu
metja wilus hoopis ennemalt kuulaks, kui neid
ilusaid mängisi, tõeste, ta oleks seda inimest
naernud, ehk koguni peast rumalaks arwanud.

„Kül oli aga ilus!“ ütles ta iseeneses, „kui
rõõmus olen ma nüüd, et ometi ükskord linna
olen saanud!“

Sai see rõõmu hoog mööda läinud, siis
hakkas uueste jälle wäsimust tundma ja tühi

lõht hakkas weel omast kohast waewa tegema, ja seesugune kubjas ei anna enne järele, kui oma õigust saanud.

Hans waatas ümberringi; ta oleks heameelega midagi sõond ja joond, aga — ei teadnud, kust võtta. Küsimä oli ta väga häbelik; misgi hinna eest ei oleks ta julgend ühe ehf teise inimese käest, kes peenis riidis mööda läksid, selle üle teadust küsida. — Aga seal tõi õnnelik juhtumine üht tutwat inimest tema wastu.

„Mihkel!“ hüüdis ta suure rõõmuga ja rippus filmapilgul oma onupoja kaelas, pigistas ja muisutas, nagu oleks tahtnud teda ärapuua.

„Rase olla!“ ütles Mihkel, „ära tee nii palju kisa; teised inimesed peawad sind narriks ja hakkawad naerma. Sa pead selle peale mõtlema, et sa mitte enam oma küläs, waid linnas oled, kus õpetud inimesed elawad. Millal sa linna tulid?“

„Natukesse aia eest alles,“ kostis Hans, „siis just, kui need soldatid seal nii ilusaste mängisid. Oh kül see oli ilus! Ma olin nagu taewas.“

„Sa jah,“ ütles Mihkel, „see on ikka ha-katuses nenda; pärast, kui selle kisaga õppind saab, ei hooli sest enam midagi.“ (Sest Mihkel oli juba linnas õppind elama ja tundis en-nast siin otsegu kodu olema.) Nüüd aga, Hans, kui esimene mühin mööda, tahan ma kihla we-dada, et sa enam nälja ja janu tunned, kui kehale hea oleks.“

„Jah tõeste, Mihkel, teil on õigus!“ ütles Hans, „kes on teile seda ütelnud?“

„Minu weike sõrm!“ ütles Mihkel naerdes. „Tule aga mo järele; nüüd tuleb just sööma aeg, ja minu safsad ei keela seda mitte, kui mina üht wana tutawat oma küla poissti enesega pere lauda sööma wõttan. Pärast lõunat küsin luba natuke wälja minna, et sinuga natuke mööda linna wõin kõndida ja õhtu wiin sind funturi herra Sallmeieri maiasse, kus sind oodatakse, nenda kui magasini ülewaatja Schmidt mulle kõneles. Tema on üks hea mees; hoia oga tema poole ja ära käi mitte palju teistega ümber, sest et need kõik mitte wäga truid ei ole.“

Mihkel wiis oma wenna poega nüüd mitmest uulitsast läbi, kunni ühe suure maja ette seisma jäi.

„Wata Hans, siin on meie safsste maia,“ ütles ta. „Siin al elame meie teenrid, esimese korra peal elamad proua ja lapsed, teise peal herra ise. Maia taga on hooste tallid ja muud hooned; neid wõid pärast näha saada. Nüüd aga tule minu järel pere tuppa. Mitte siit suurest uksest, meie peame pahemat kät ümber minema, weiksest uksest sisse. Soo, — siit, siit — nüüd astu sisse. Ja nää: Saan kannab praegu suppi lauale.“

Mihkel ees, Hans järel, astusid nad tuppa, kus jo kahetsa inimest laual istusid ja silmad tuliate peale löid.

"Baatke siia," ütles Mihkel, "see on üks minu sugulane, kellele ma siia lauaääre ka natuke ruumi palun. Jätu aga lauale, muud ühti." Hans nägi ennast sõbralikult vastu võetavad. Warsti hauras taldrifu täis suppi tema ees ja Mihkel kaskis aga sööma hakata, mis Hans mitte kaks korda kaskida ei lastnud.

Pärast lõunat wiis Mihkel teda enesega, nenda kui oli lubanud, linna kaima ja näitis temale kõige ilusamaid uulitsaid ja majasid ja kaisid siin ja seal, kummi pime kätte jõudis, siis wiis teda ühe trahteri, kus nad natuke aega puhkasid. Hans kiitis ennast nüüd väga õnnelikuks, et linna oli saanud ja tänas Mihkelt selle suure armastuse eest, et seda head temale oli soowinud.

"Hea küll, Hans," ütles Mihkel, "see on mul üsna meelepärast, et sa selle asjaga nii rahul oled. Aga sa pead ka selle peale mõtlema, et meil täna aga hulkumise pääw on olnud ja et nüüd jälle töö pääwad tulewad, kus mitte alati igale poole ei saa minna, kuhu meel mõtleb. Aga sellepärast pole sul tarwis ka just palju muretseda; püha päiwil, kui Sallmeieri juures oled, saad ikka nii palju aega, et natuke wõid kottu wälja minna. Aga seda pane tähele: karme ja õiglase pead sa olema, muidu oled filmapiik teenistusest lahti. Olgu nüüd tänaseks küll; ma nään so filmist, et sa juba unine oled ja wiist hea meelega juba woodi lä-

heksid. No, joo õlut ära ja hakkame minema."

Pool tundi pärast seda magas Hans jo tõeste Sallmeieri herra katulise al ja noorõksa nii waljuõte, et hiired sel õõsel wist ei julgend haukudest wälja tulla.

Teisel hommikul ülesärkades tundis ennast kül jo puhand olewad, et tööle hakata.

"Ole ferme ja truu, Hans!" ütles magasini ülewaatja, kui ta temaga magasini aitadesse läks, kus kõik wõeramaa asjad seisid ja kõik kohad nendega täidetud olid. "Kui sa õiglane ja truu oled, siis tahan mina sulle kaitsejaks ja sõbraks olla, — aga nii pea, kui ma sinust aga ühe kõigewähema kõweruse leian, siis on meie sõbrus sest silmapilgust kohe otsas."

Hans lubas ennast nenda hoida, kui ülewaatja oli ütelnud, ja nüüd wiis ülewaatja teda Sallmeieri herra juure, kes teda pealaest jala tallani oma silmaga mõetis ja siis jälle ümber pööris.

"Hea kül, Schmidt," ütles ta ülewaatjale, "ja wõid jo näha, mis sest poisist saab!"

"Ja sina," ütles ta Hansu poole pöördes, pead selle isanda sõna kuulma, just niisamuti kui minu sõna. Wane tähele: Nii pea, kui sa tema käsu wastu paned, ehk kui Schmidt'i isandal muud sinu üle kaebamist on, saadan ma sind kohe oma teed minema."

Hans ei olnud kül niisuguse jutu wastu mitte just walmistud, aga ta wõttis ette igas

asjas oma kohut täita ja lubas sõnakuulelik ja truu olla.

Ja Hans pidas sõna ja jäi aega mööda magasinini ülewaatja meelest kõige armsamaks ja paremaks kõige maja rahwa seas. Uusin, karme ja õiglane oli ta iga töö ja asja juures ja sai peagi kolme wõrra rohkem palka, kui esmalt oli lubatud. See tegi Hansule palju rõõmu, sest nüüd wõis ta oma armjaid wanemid hoopis enam aidata kui enne seda. Enam kui poole omast palgast saatis ta ikka koju emale. Aga et Hans uhke ega kergemeelne ei olnud, ja tühja asjade eest midagi wälja ei annud, jäi tal weel sellegi pärast heaste omast palgast järele. Pikk aia järele jäi temal hea hulk raha tagawaraks ja ta asti läks üsna heaste. Tal ei olnud misgi asja poolest puudust. —

Oma prii-tunnid wiitis ta ikka Mihkli juures ära. Esimene rõõmutuhin linna elu ja ilu üle oli küll jo heaste alanenud, aga siiski et kahetsenud ta, et linna oli tulnud. Ta oli rahul ja oleks ikka rahule jäänud, kui mitte nii-sugused asjad ette ei oleks tulnud, mis inimese läbikatsumisest wähest sündiwad.

Maja teenride seas oli üks, nimega Wolhw, kes esihakatusel juba ennast Hansuga suureks sõbraks oli teinud, kellest aga Hans suuremat ei hoolinud, kui teda pikemalt tundma oli saanud. Wolhw oli laisk ja hooletu inimene, keda ammu jo minema oleks saadetud, kui ta

mitte kunturi eelmise kirjutaja õe poeg ei olnud. Onu kostis alati tema eest, kui magasinini ülemaatja ühtepuhku ta peale kaebas ja — sellepärast ei laetud teda mitte lahti.

„Waata ette, Hans!“ ütles magasinini ülemaatja, „et Wolhw sulle kahju ei te; tema ot-sib sellepärast sinuga sõbrust teha, et sa tema eest tööd teeksid ja tema ise aega medeleda saaks ja — kes teab, mis nõu sel wõrukaelal veel wõib olla!“

Magasini ülemaatja sõnad olid tõsi küll, aga Hans mõtles: „Pole wiga ühtegi!“ ja naeris selle üle. Ta toimetas nenda kui ennegi, mõnda tööd ja asja Wolhwi eest, mis eest see teda sõbralikult tänas, mis Hans ka suuremat tähele ei pannud.

Nenda läksid aiad ja asjad edasi. — Ühel pühapääwa hommikul, kui Wolhw magasinini tuli, nägi ta Hansu suures kurbastuses ja mures olewad.

„Sumala pärast, mis sul wiga?“ ütles ta, nagu oleks tal Hansu kurbastuse üle hale meel olnud.

„Oh Sumal, Sumal!“ ütles Hans nuttes, „mul on suur häda ja kurbastus: mina armas isa on äkitselt ärasurnud ja minu ema ja õdesid suure häda ja wiletsuse sisse jätanud, ja neil ei ole mitte nii palju järele jäänud, et minu isa maha jõuaksid matta. Mina pean siin olema ja ei ulata neile abi saatma.“

"Aga ma ei mõista, Hans," vastas Wolhw, "kuidas see tuleb, et sa neile ei wõi abi saata; sa ütlesid jo hiljuti, et sul kirjutaja kae 40 rubla sees on?"

"See on just see õnnetus," vastas Hans, "sest et kirjutaja praegu kottu ära on ja alles mõne päewa pärast koju saab tulema. Ma olen juba herra juures käinud ja teda põlwili maas palunud, et mulle 20 rubla annaks, aga ta on mind tuast wälja ajanud. — Siis läksin Ruudolhwi isanda juure ja palusin teda minu raha wälja maksta; aga ta käskis oodata, kunni kirjutaja koju tuleb; tema ei teada, kas mul raha saada olla, wõi ei. Sedawiisi wõida jo igaüks rääkida."

"Aga so sõber Mihkel? Kas tema ei wõi find aidata?" küsis Wolhw.

"Mihkel ei ole jo ka mitte kodu; tema herra on teda Pariisi kaasa wõtnud," ütles Hans käski ringutades. "Mis ma nüüd pean tege-
ma? Minu waene ema! — ta loodab minu peale, ja ma ei wõi teda aidata, enne kui kirjutaja koju tuleb, ja see on wäga hilja!"

"Kuule Hans!" ütles Wolhw, nagu järelemõteldes, "sinu häda käib minu südamest läbi; — kas sa siis mitte kusagilt ei wõi üks kaks-kümmend ehk kolmkümmend rubla saada?"

"Mitte kusagilt poolt!" õhkas Hans.

"Ja sul on tõeste nelikümmend rubla kassast saada?"

„Melikümmend rubla, jah!”

„Ja kirjutaja tuleb alles mõne pääwa pärast tagasi?”

„Mitte enne Meljapääwa ehk Reedet.”

„Ja sinu emal peab see raha mattuste tarwis ennemalt kae olema?”

„Ja muidugi, — see on jo see õnnetus!”

„Noh, Hans, siis tahan sulle head nõu anda, kuidas selle asjaga korda saad. Täna on pühapääw ja kõik tuad on tühjad. Mine kirjutamise kambri, seal on üks weike rahakassa, mis üsna lahti ehk — kerge lukku taga, mis hõlpsaste võib lahti teha, — sealt võid nii palju raha võtta, — ja siis katsu, et ema juure saad.”

See oli küll pea niisamuti, kui saadan pellegi vastu ütles: „Vaata, mis ilus ja lustiline siin laia tee peal käia on kuskil maailm läheb; — tule aga ka siit, siis saad õnnelikuks!”

— Aga mis annab ta wiimaks? — Noh lugeja, külab ja tead! Wiimne ots on hukatus. Ja nenda kui wana sarwiline ees, nenda teewad tema teenrid taga järel, see on, et nad teisi inimest püüdwad häda ja hukatuse sisse saata, ja on see korda läinud, siis naerwad weel ise taga peale. — Niisugune oli Wolhw ka.

„Kirjutamise kambri minna, — — kassa lahti murda ja sealt raha võtta, — see on jo niisama hea, kui wargus!” ütles Hans.

„Narr!” ütles Wolhw, „kas see wargus on,

fui ja seda mõttad, mis se oma on?" Keegi ei tea, et sina seda mõtnud oled, ja kui kirjutaja koju tuleb, siis võid temale kõik iluste ülesrääkida ja — asi on kordas, muud midagi."

"See võiks olla," ümises Hans iseeneses, — "ega see wargus ei ole; — mina mõtтан aga seda, mis mo oma on! — Ja aeg jõuab, — mo ema ootab waluga minu käest abi. — Jah, ma pean seda tegema — ja teen ka. — Tead sa, Wolhw, kuidas kirjutamise kambri wõib siia saada?"

"Wäga heaste!" ütles Wolhw, "tule aga, ma näitan sulle."

Hans, suure mures ema pärast, lämmatas kõik paremad mõtted oma südames ära ja läks oma wale-sõbra järele, kes teda ühe ahju ääre wiis, kelle pealt laealune lahti oli ja hõljsaste kirjutamise kambri wõis peaseda.

Hans usaldas Wolhwi nõu järele teha ja weerand tunni pärast tuli ta sedajama teed jälle tagasi.

"Asi on kordas!" ütles ta, — "raha fast oli üsna lahti; — luffu murda ma ei oleks julgend, — aga kolmkümmend rubla on nüüd mo käe!"

"Kas oli palju raha seal fastis?" küsis Wolhw.

"Seda ma just ei waatnud," ütles Hans; "mul ei tulnud seda hirmu pärast meelegi tähele panna."

"Keda ja siis kartsid?" küsis Wolhw kawa-
laste naeratades. "Sa wõtsid jo õigusega! —
Aga, mis sa nüüd teed?"

"Mina? Nüüd lähan ema juure," wastas
Hans. "Tee mulle seda head, Wolhw, ja räägi
home herrale, et ma ära olen läinud ja miks-
pärast; — külab ta annab mulle andeks et ma
kül luba ei ole küsinud."

"Seda pole tale tarwis rääkidagi, et sa
ära oled," ütles Wolhw, "sest on kül, kui ma
magasini ülewaatjale seda teatan. Ole selle
poolest üsna mureta, Hans, sa oled mitu korda
minu asja toimetanud, sellepärast wõin ka paar
pääwa sinu asemel talitada."

Hans uskus wale-sõbra juttu ja hakkas
koju poole lippama, kuhu ta teisel pääwal jõu-
dis ja oma ema rasket muret fergitas. Suure
kurwastuse ja nuttuga mattis ta oma armsa
isa maha ja trööstis nii palju kui wõimalik oma
ema ja õdesid armsa sõnadega.

Teisel hommikul pidi ta nendega jo jumalaga
jätma, — sest aeg ei annud kauemaks jenna
jääda, nii wäga, kui ta kül oleks soowinud.

Teisel pääwal jõudis ta aegsaaste linna ja
läks kohe magasini ülewaatja juure, kes temale
wihase näuga wastu tuli.

"Ma panen sinu julgust imeks!" ütles üle-
waatja kurja healega. Aga — üks kõik: kohtu
teenrid oleksid sind kotu niisamuti leidnud ja
kätte saanud! — Wolhw, kassi politsei teenrid
siõse tulla!" —

„Politsei teenrid!“ — hüüdis Hans suures ehmatuses, „ja mispärast?“

„Mispärast muud, kui sind wangitorni wiima!“ andis ülewaatja wastuseks. Dled sa siis ise paremat lootnud? Wõi mõtlesid ehk, et so wargus üles ei pidand tulema?“

„Wargus?“ küsis Hans kahwatand näuga. Mina ei ole ühtigi warastand.“

„Wõi seda wiisi!“ — Kuidas sa siis ise oma furja tegu nimetad?“ küsis ülewaatja. „Kas see sinu armates wargus ei ole, kui sa salaja firjutamise kambri lähed ja sealt peale tuhat rubla raha ära wõtad? Mis?“

Hans wankus seda kuuldes jalge peal, otsegu oleks keegi nuiaga pähe löönud, ja jõudis weel waewalt püsti seista.

„Tuhat rubla!“ — hüüdis ta kogeldades, — „see ei ole tõsi, Schmidt! isand, ma ütlen seda tõega: „Kolmkümmend rubla olen ma wõtnud ja mitte üht kopikat rohkem ja neliteistkümmend rula on mul weel saada.“

„Ega see ime ei ole, kui sa waletad!“ ütles ülewaatja, „sest kui sa jo warastand oled, siis pead ka waletama; see on jo wana tuttam asi: „kes warastab, see waletab ka! W. hest läib see asi küll teisiipidi, et waletakse enne ja warastakse pärast; sina oled aga seda lühemat teed walitsenud. Noh, olgu kuidas on, ega sa sellegipärast nuhtluseta ei jää! Sa jäh sulle, — politsei teenrid on juba wäljas! — Tulge aga

seie! Lind on siin, keda sinni peate võtma!"

Hans wiiskas ennast Schmidti jalge ette maha ja hakkas paludes ta põlve ümbert sinni. "Nii tõeste, kui Jumal taewas, ei ole ma mitte warastanud!" hüüdis ta nuttes. "Halastage minu peale, Schmidti isand! See asi saab ja peab välja tulema. — Pange mind seie majasse sinni, — aga mitte wangitorni; — ärge tehke mulle seda häbi! — Kurvaastus tapaks moema ära, kui seda kuulda saaks!"

"Selle peale oleksid ja ennemalt pidand mõtlema, ütles ülewaatja külma meelega. — "Räsi minema!"

"Mina ei lähä koguini!" ütles Hans hirmsa ahastusega, "ma tahan enne Sallmeieri herraga kõtku saada. Ma tahan temale kõik otsekohe ülesrääkida ja ta saab mind wist uskuma, sest mina olen ilmasüüta!"

"Seda ütlevad kõik, kes meie küüsi sattunud," ütles üks politsei teener. "Jätta tühi lorisemine järele; kui sa ilmasüüta oled, külab see siis ka omal ajal välja tuleb. Nüüd pead aga meiega ühes ära tulema. So oled jo ise üttelnud, et sa kirjutamise kambriis oled käinud ja — siis weel ilmasüüta. Bagana päralt! — Ja nüüd — suu sinni ja — edasi! — mars! — Üra pane wastu. Wõi tahad sa, et ma so käed raudu pean panema ja wägisi nagu wastaft hädga edasi wedama."

Politsei teenrid wõtsid Hansu eneste kessele

ja wiisid lohtumajasse, kus teda ühte üksiku kambri finni pandi. Kui ta sisse oli astunud, lüfati üks färinaga taga finni, keerati lukku, ja pandi riivi. Hans oli nüüd üksi, — jah üksi kõige oma walu, filmawee ja ahastuse sees.

Meljas peatiit.

Wangis.

Tund tunni järel läks mööda, ilma et Hansu waatama tuldi. Wiimaks ometi, kui jo õhtu kae oli, — sest Hans wõis seda väga hästi näha, kui ühest weitesest laealusest raudtrellidega aknast wälja waatas, — sai üks riivist ja lukust lahti tehtud ja üks tõsi, aga mitte väga kurja näuga mees astus sisse. Ta waatis fõrd wangi peale, kongutas pead ja pani ühe sauest wee-fruusi suure tükki leiwaga fiwi peale, mis laua asemel oli ja tahtis niisamuti sõna lausumata, kui oli tulnud, jälle wälja minna, kui Hans surma ahastuses ta järele läks ja ta kuue hõlmast finni hakkas.

„Oh armas isand!“ palus ta, ärge minge mitte ilma minuga sõna rääkimata siit ära. Uskuge mind! mina olen ilmasüüta ja ei ole ühtigi kurja teinud!“

See mees waatis terawa filmadega tema otsa ja raputas pead. — „Ilmasüüta?“ ütles ta tasase healega, „ja siiski oled sa oma herra

raha ärawarastanud ja weel koguni pühapääwal, mis iga ristiinimene teist wiist peaks pühitsema!"

"Mina ei ole mitte warastanud!" Seda finnitama Jumala halastuse ja armu juures," ütles Hans, ja waatis õiglase näuga wangide ülewaatja peale. — "Ustuge mind," ütles ta edasi, "mina olen aga seda wõtnud, mis mo oma oli, — mitte üks kopik rohkem, ja mul on weel saadagi. Minu herra kirjutaja wõib teile seda tunnistada, kui tema käest küsite."

"Sinu herra kirjutaja, kelle peale sa loodad, on tunnistand, ja oma tunnistust wandega finnitand, et just täieste tuhat ja kolmkümmend rubla raha fastist an ärawarastud. Keegi muu ei wõi jo waras olla kui sina, sest sind on nähtud kirjutamise lambrist wälja tulewad. Seepärast, kui sa nüüd head nõu tahad wastu wõtta, siis anna see warastud raha tagasi ja räägi kõik iluste üles. Sinu nooruse pärast ja ka, et sa weel enne ei ole selle sarnaste tempude pärast trahwi al olnud, saawad kohtu herrad sinu nuhtlust fergitama."

"Aga mina ei ole mitte tuhat, waid aga kolmkümmend rubla wõtnud," ütles Hans nuttes.

"Walelik!" ütles wangihoidja. Et sa külalles noor oled, siiski on so süda jo kõwa nagu kivi. Tee siis kuida arwad ja ole pärast sellega rahul, mis sul õigusega peale tuleb!"

Hans tahtis weel rääkida, aga wangihoidja

lülflas teda tagasi, läks ära ja pani ulse jälle riivi. — Hans oli jälle üksi.

Mitmesuguste mõtlemistes mõis ta küll juba tunni aega ühe kiwi peal, mis wist tema magamise ase pidi olema, istund olla ja ei tunnudki oma ahistuses, kui üks silma pisar teise järele tema palgeid mööda maha weeresid, — kui ühe forraga afna ruudud tema pea kohas klirisesid ja üks tõwa asi tema jalge ette põrandale maha kukkus.

Hans fargas ehmatand maast üles ja fuulas. „Bane tähele!“ hüüdis üks tuttav heal wäljaspoolt, keda ta koe oma sõbra Wolhwi heale tundis olevad.

Wäljas fuuldi weel natuke lõbinat ja selle peale oli lõik kadund. — Hans kummardas, ja otsis mõlema kättega mööda wangihoone kiwipõrandat ja leidis peagi ühe weikese tombu, kuhu ümber paber oli mässitud.

„Siis ei ole lõik weel mind mitte äraunustanud,“ ütles Hans iseeneses ja pistis paberi oma püksti tasku, ja wiskas pea selle järele natuke lahkema meelega kiwi pengi peale pikkali ja jäi magama.

Kui ülesärkas, oli jo walget tunda ja ta esimene mõtte oli koe selle paberi peale, mis õhtu afnast siise oli wisatud.

Pääwa walguis ei olnud weel nii suur, et oleks heaste kirja wõinud lugeda, siiski tõmbas ta selle paki oma taskust wälja. See paber oli

peene siidi lõngaga finni seutud. Ta pistus seda hammastega kätti, nenda et paber lahki laks ja üks tinast püsfi kuul wälja kukkus. Selle paberi peal, mis ta nüüd jo selgeste seletas näha, seisid need sõnad kirjutud:

„Ühel teadmata kombel on sinu tegu üles-
tõusnud, minu waene Hans, aga ma olen see
peale julge, et kõik seda selgeste ei tea ega wõi
sinu peale aiada, kui sa aga ise kõwaste ennast
wabandad. Minu peale wõid sa julge olla, et
mina sest, mis tean, kellegile ei lähä sõna lay-
suma. Selle peale loodan mina ka kindlaste,
et sina mind selle asja sekka ei kisu. Wabanda
aga hästi ja aia ka selle kolmekümme rubla wõt-
mise lugu tagasi, mis sa kül kord jo oled tun-
nistanud. Ütle aga nüüd, et sa ehmatuse pä-
rast otsegu teadmata kombel seda oled rääkinud.
Selle wiisiga wõid sa weel wangist lahti saada.
Keegi muu, kui mina, ei wõi seda asja tõeks
tunnistada. Ja mina seda ka ei tee. Hoia
aga minu nime nimetamast, sest kui sa seda peak-
sid tegema, siis oleksid sa hukkanud ja peaksid
tuhthoonesse minema. Kärista see kiri tülikis
ja killuks kätti ja põleta, kui võimalik, hoopis
ära, et ükski seda kätte ei saa. — Sinu truu
sõber Wolhw.“

Hans mõtles selle asja üle järele ja arwas,
et Wolhwi nõu wist kõige parem oleks. Ükski
ei olnud näinud, teda kät raha külge pistwad,
— weel wähem wõtwad, — ja kui keegi ei

olnud näinud, ei mõinud jo ka keegi seda asja tõeks teha; — ta pidi jo siis, oma armamise järel, lahti saama. Wabandaks ta koguni ära, et ta ülepea kirjutamise kambri ei ole saanudki, siis oleks kõik juu ta pealt ära, ja mis eest ta siis veel pidi trahwitud saama? — Muidugi ei olnud ta oma armates neid kolmekümme rubla õigel kombel võtnud, aga see oli õigusega tema oma, — ta mõis seda jo võtta. Baljas see raha võtmise wiis tegi teda süüaluseks ja et ta seda muud wiisi võtta ei mõinud, tahtis ta ette võtta seda hoopis ärajalata.

Weel üks teine asi aias teda seda tegema, see oli, et kui ta ütles ennast kirjutamise kambriks käinud olemad, siis kõik õigusega armaksid, et ta kolmekümme rubla asemel tuhat ja kolmekümme rubla võtnud oleks. Ja veel peale seda mõiks ta truuiks arwatud sõber Wolhwimbatuse siise langeda, ja seda ei oleks Hans misgi hinna eest soowinud.

„Wolhwil on õigus!“ ütles ta iseeneses, kui ta jo kõik viete armas järele mõtelnud olemad, — „ma ei tohi mitte töt rääkida, kui ma õnnetuse siise ei taha sattuda; — ma pean see-ford waletama!“

Waeue õnnetu Hans! — Wale sõbra nõuandmise läbi laskis ta ennast esite elsttuse teele wedada ja pärast tahtis veel walega ennast püüda aidata, mis suuremaks hädaks tuli. Jah

nenda see on: „Kes maailma usub, sell' maailm kurja tasub!”

„Oleks Hans tõe põhja peale jäänud, siis oleks tõeste ta ilmasüüta olemine walge ette tulnud, aga — vaatame kuidas nüüd lugu läks.

Hansu arg süda peksis kül nagu haamer rindus, kui eesseeisma kohtu peale mõtles ja ta tundis kül ära, et see ettemõetud nõu mitte õige ei olnud; aga ta surus kõik südame tunniistuse noomimised tagasi ja tahtis oma ettemõetud teed edasi minna, — ja seda kõik iseäranis oma truu sõbra Wolhwi pärast, keda ta õnnetuse siise ei tahtnud saata, sest et see teda tema õnnetuses ei olnud maha jätnud.

Alga oleks Hans waene mõinud armata, mis pärast see truu sõber temale niisugust nõu andis, kül ta siis oleks teisi wiisi teinud!

Ilma selle peale mõtlemata, et Wolhw teda oli käskinud seda kirja lõhki käristada, pistis ta seda termelt tasku.

Baar tundi pärast pääwa tõusu tuli jälle wangihoidja wõi uksewacht, tõi tale söömiseks leiba ja wet ja andis teada, et ta teda tunni aja pärast kohtu ette wiib.

„Weel üksford ütlen ma sulle,” ütles ta ähwardawa näuga Hansu peale waadates, — „ära tee oma asja ilmaasjata salgamise läbi pahemaks! Sinu tühi wabandamine ei aita ühtigi, waid kasvatab so nuhtlust seda suuremaks. — Mulle on räägitud, et sa ikka õiglane pois

oled olnud ja armastuse pärast oma ema vastu seda oled teinud; see tuleb sulle heaks ja saab sinu trahwi fergitama. Muidugi pead sa kõik ilma kavaluseta ülesrääkima ja warastud raha tagasi andma.

„Mina ei ole warastand!“ ütles Hans. See ütlemine oli muiſt küll õige aga — ometi mitte üsna tõsi.

Kohtu ees ajas Hans ka üksi sõnu, et ta midagi ei ole warastand ja salgas ka nende kolmekümne rubla võtmist ära. — See aga oli talle kahjuks. — Aga räägime järke mööda.

Kohtumõistja, kelle ette teda oli wiidud, ei olnud küll just mitte väga kurja, — aga siiski tõsise näuga. Mitmesuguste küsimiste järele, nagu: Kust lehast ta oleks? mis seisusest? kui wana, j. n. e. maenitses ta Hansu isaliku sõnades, tõt rääkida, kuidas ta seda Jumala ja oma südame tunnistuse ees mõiks ärawastata. Hans ei jäänd selle maenitsuse juures küll mitte liigutamata, aga ta jäi oma ettewõetud nõu juure ja wastas ikka iga küsimise peale, et ta ilmaſüüta. Ja selle juure ta jäi. —

„Aga sa ise oled jo tunnistand, et sa minema pühapääwal firjutamise kambriſ oled käinud?“ ütles kohtumõistja.

„Mina ei tea ſest ühtigi!“ ütles Hans, — „esimeses ehmatuses wõin ma ehk mõnda rääkind olla, mis ma enam ei mäleta. Muud ma ei tea, kui et ma ilmaſüüta olen.“

Paremat otsust ei saanud kohtumõistja see-
 ford tema suust ja pidi lõpetust tegema. —
 „Sa oled tuim ja fangekaelne!“ ütles ta vii-
 maks, „aga küll sa pead nägema, et meie nõu
 leiame sinu fangekaelust murda! Mõtle veel jä-
 rele, mõta paremat nõu ja tunniستا kõik otse-
 kohe üles.

„Hõne loodan sinust tõi kuulda!“ —

Hans sai nüüd oma wangikambri jälle ta-
 gasti wiidud. — Kui ta seal nüüd üksi oli, ka-
 hetsetes ta oma wale üle, mis kohtu ees oli tun-
 niستانud. Kohtumõistja armuline ja lahke ole-
 mine tema wastu, oli ta südant pehmeks teinud.

„Eh! oleks parem,“ ütles ta iseeneses, „kui
 ma kõik tõi mööda üles räägiksin ja mitte enam
 ei waletaiks. Muidugi olen ma ülekohut teinud,
 aga kes teab, kas see nenda raske nuhtluse
 wäärt on?“

Klirr! lõgisesid akna ruutud, ja nendasa-
 muti kui eile, wisati üks paber, kuuli ümber
 määsitud, aknast sisse. Hans tegi seda silma-
 pilk lahti ja leidis need sõnad kirjutud:

„Sa oled hästi teind, Hans! Wabanda
 weel paar päewa, siis saad sa lahti. Ole julge!
 Mina tean kõik, mis kohtus tehakse ja räägi-
 takse ja tahan muret kanda, sulle seda kõik teada
 anda. Sinu asi on hea. — Hurraa! Wabanda
 aga nüüd oma süüd õige heaste, — muud pole
 tarwis.“

Need Juuda sarnatse sõbra sõnad pillasid Hansu

head ettemõtmised kõig jälle laiale ja finnitasi-
teda uueste oma waletunnistust edasi aiada.
Ta wiiskas selle kirja ahju ja pani iseeneses
imeks, kust Wolhw kõig nii ruttu teada oli
saanud.

Teise, kolmandama ja neljandama kohtu
kuulamise juures waidles Hans ikka ühtewiisi
wastu ja ütles, et tema hing sest asjast ei tea.
Ükski maenitsus, meelitamine ega ähwardamine
ei jõudnud ta suust tõsisemat otsust wälja saada
ja kohtumõistja isalik heldus hakkas sel kombel
tema wastu waljumaks ja kurjemaks pööрма.
Ja ta muist asjust sai Hans walu tunda oma
wale eest:

Neljandama korra kohtu ees käimise järele
ei wiidud teda mitte enam endise lambri, waid
ühe hoopis inetumama ja hirmsama hoonesse.
Üksihoidja ei rääkind temaga ka enam sõnagi,
waid waatis aga, kui temale süüa tõi, hoolima-
talt tema peale. Iga pääwaga läks Hansu elu
libedamaks.

Tema arwates sai temaga palju pahemine
ümberkäidud kui ta teenind oli ja seeläbi tuli
temal see mõtte, et kui mõimalik, ärajooksmise
läbi ennast wangist peasta.

„Mind peetakse siin kinni, kui metsaelajast
puuris!“ ütles ta iseeneses, „ja ometi ei ole
ma nii suurt kurja teinud, mis selle wäärt oleks.
— Muidugi on mul tarwis nõu pidada, kui-
das sest hädast wõin peaseda!“ Seesugused mõt-

ted ei läinud enam tema meelest ära ja ta wõttis findlaste ette, katsuda, kuidas seda saaks forda saata.

Wangihooone müüridest läbi ei wõinud ta kül peaseda, need olid väga paksud; afna haugust ei saanud ka wälja, see oli väga pisuke ja pealegi jämedad raudtressid ees; uksest ka mitte, see oli kõwaste riimis ja lukus. — Üks ainus nõu jäi temal järele, see oli, et ahju maha ristskuda ja forsnast läbi wälja pugeda. — Kui ta kõik oli heaste järele arwand, hakkas ta ahju kallal töösse. — Uksehoidja käis furd pääwas teda vaatamas ja temale leiba ja wet toomas. Oli see ära läinud, siis wõis ta kunni teise pääwa selle ajani tema poolest julge olla.

See oli ühel hommikul, kui uksehoidja parajalt oli ära läinud, kui Hans oma müürisepä tööd alustas: Ettemaatlikult ristsus ta ahjupottid sauest lahti ja pani hunikusse. Paari tunni pärast oli ta jo nii kangel, et seda auku, mis forsnasse läks, wõis suuremaks teha, et sealt läbi wõiks pugeda. Suure waewaga murdis ta kiwa lahti, mis väga kõwaste finni olid ja peale seda pidi ta selle eest hoidma et müriinat ei teeks, misläbi ehk ettemõetud nõu rifutud saaks. Wiimaks ometi oli see töö walmis ja — Hans jo poolest kehast saadik aukus, — kui ta ennast, oma suureks ehmatuseks jalust tundis finni hoitawat.

Uksehoidja — sest see oli, kes teda finni

mõttis — tõmbas teda ilma suure waewata forõna august wangihoonesse tagasi, kust waene pois mõtles ennast jo lahti olewad, ja waatis — mitte just kõige sõbralikuma näuga — tema peale.

„Ohoo, poisike! mõi tahtsid sealt wälja ronida?“ ütles ta tighedaste naeratades. „Sest võib näha, et so süda puhas ei ole, sest ega sa muidu niisuguse tembu läbi ei oleks püüdnud ennast peasta. — Wäga hea, et parajal aéal seda mürinat juhtusin kuulma ja sind weel kätte sain. Sinu suguse linnule peame nüüd natuke findlama puuri muretsema, kust sa nii hõlpsaste wälja ei pease! Aga seda ma mõin sulle ütelda, et see põgenemise katse sulle just head ei too. — Nüüd mars! — Edasi! —

Hans pidi uksehoidja järele minema, kes teda ühte majaaluse keldrisse wiis, ja senna kinni pani, kus latorni tule walgusel muud filma ei paistnud kui märjad seinad ja paljas kiwi põrand. Kusagilt ei paistnud pääwa walguft sisse ja õhk, mis Hans sisse pidi neelama, oli niiske ja raske. — Ribedaid pisaraid nuttes, kui uksehoidja oli äraläinud, karjus ta enese peale armu heita, — aga ta heal kadus senna paksu müüride wahete ära ja ta pidi suure südame waluga sellega rahul olema.

Wiies peatüf.

Wande fohtus.

Ühe nädali aea kannatamise järele tuli wiimaks see hommiku, mil Hans wande fohtu ette pidi wiidud saama. Temale oli üks tarf ja sõnade poolt rikkas adwukaat antud, kes teda teisel pääwal enne fohtu ette minemist waatmas käis ja teda käskis tõelikult kõik oma südame pealt ülesrääkida, ilma, et midagi salgaks ehk tagasi hoiaks. Aga ta temagi ei wõinud seda järele anda, mis tema südame ümber oli külmetanud, ära sulatada. Hansu esimene ja wiimne sõna oli ikka see: „Mina olen ilmasüüta! — Mina ei ole ühtigi warastand! — Mind peetakse aga muidu häbemata kombel kinni!“ —

Ilmaasjata oli adwukaat selle waese kōwa südamega patuse kallal waewa näinud ja aega wiitnud ja pidi niisama targalt, kui oli tulnud, jälle ära minema.

Teise pääwa hommiku sai Hans fohtu kotta wiidud, kus tema peale wiimist fohtu otsust pidi mõistatud saama. Ja ta kahwatand nagu läks üsna weripunaseks, kui suure hulga inimest oma ees nägi seiswad, kes pea pea kõrwad, rohkem kui kolmandama osa sest suurest fohtufojast täitsid. Tuhat silma waatasid ilma halsusteta tema peale, sest see wargus oli suur

kahinat linnas teinud ja igaüks tahtis warast näha saada.

Süüaluse wastu istusid kohtumõistjad tõsise nägudega. Bahemat kät, ühe kõrgema koha peal istusid linna admukaat ja protukolli kirjutaja. Boremat kät seisis kutsutud tunnistusmehed, kelle seas Hans magasini ülewaatjat Schmidt ja — oma suureks imeksapanemiseks — oma truui sõbra Wolhwi nägi olemad.

Kui kõik seaduse järele walmis oli, hakkas kohtumõistmine peale. —

Kaebdus sai ette loetud, ja Hansu kästi wastata, kas ta süüalune oleks, ehk olematta.

Hans oli kõik oma julgust kofku wõtnud ja andis kaunis kõwa healega wastuseks: „Mina ei ole mitte süüalune!“

See peale luges nüüd kohtu admukaat kaebduse kirja seest kõik ette, mis Hansu wastu oli ülespandud ja see tunnistas, et Hansul lahti saamise peale wähe lootust jäi: Hans oli, — ehk ta nüüd kül kõwaste wastu seisis, — ometi esmalt tunnistanud et ta kirjutamise kambriis oli käinud ja sealt kolmfümmend rubla wõtnud, mis ta õiguse järel oma arwand olemad. Nüüd puudusid aga weel peale selle tuhat rubla,“ ja kes wõis muud seda wõtnud olla,“ ütles admukaat, „kui see, kelle peale kaebatud.“ „Seesama,“ luges ta edasi, „on maal käinud, mis järele on kuulatud ja õige leitud olemad, et ta ema juures käinud ja temale raha annud on. Sest puudu-

waſt tuhande rublaſt ei ole mitte jälgi leitud, aga ſee olla wõimaliſ, et ta ſeda raha kuhugile kõrwale on pannud; kõiſ aſjad tähendada ſeda wiifi."

Wäriſtuse ja hirmuga kuulis Hans kohtu adwokaadi ſõnu; mõnikord näitis ta weri, ſeda kuuldes, ſoontes tahtwad ſeiſma jääda.

Hansu poolt adwokaat ei wõinud palju tema heakſ ſelle aſja waſtu ſeiſta, ſeſt et Hans temale ühtigi ei olnud rääkinud, miſ ta tema kaſuſis oleks wõinud pruukida.

Tunniſtumehed ütlesid kõiſ, et tõeſte Sallmeieri herra maiaſt kaſti ſeeſt raha oli waraſtud. Kirjutaja ütles, et Hansul tõeſte peale neljakümne rubla jaada olnud, ja magaſini ülewaatja andis Hansuſt, tema endiſe elu üle head tunniſtuſt, et ta ſenna maale ilma laitmata ennalt üleſpidanud.

Nüüd käſkis eſimene kohtumõiſija Wolhwi rääkida. Wolhw tõuſis üles ja ütles, wiltu Hansu peale wahtides, kõwa healega:

"See on jüüalune, kelle peale kaebatud on! Sel pühal, mil waraſtud ſai, olin ma ilma tema nägemata ühes Sallmeieri herra aida kambriſ. Ta oli väga kurn ja nuttiſ. Juba ma pidin wälja aſtuma, kui ta äkitſelt üleſkargades hüüdis: Mina teen ſeda! See raha on minu, — ma toon ſeda kirjutamiſe kambriſt wälja!"

Nende ſõnade peale läks ta ſealt ära, —

mina kermeste takka järele, — aga hoidsin, et ta mind ei näinud." —

"Seal ma nägin siis, kui ta ahju pealt sisse läks. Ma peitsin ennast jenna ligidale ära. Natuke aega pärast tuli ta tagasi ja ma kuulsin, kui ta ütles: „See oli üks hea saak! — üle tuhande rubla! — Sellega võin priskeste hõlata elama."

"Ma tahtsin wälja farata ja teda finniwõtta, — aga enne, kui ma veel õiete ei teadnud, mis pidin tegema, jooksis ta ruttu ära. Kus poole ta minna tahtis, seda ei võinud ma mitte arvata. Alles paari päewa pärast, kui jo wargus wäljas oli, tuli ta tagasi ja sai finniwõetud ja wangi pandud. See on nüüd kõik, mis ma tean."

Hans seisis seda kuuldes, kui oleks piksenool tema eest mööda läinud. Ta nägu oli nagu surnul ja ta wärises nii kangeste kõigest kehast, et aga waevalt weel wõis püsti seista.

"Ta waletab!" hüüdis Hans walju healega; tema on see kõigesuurem walelik maailma peal, kelle peale ial Jumala päike paistab. Tema on mulle kõigeesite nõu annud, kuidas ma kirjutamise kambri pidin saama; — oh ta häbemata walelik!"

"Aga kuidas see tuleb, Wolhw," ütles kohtu präsident, "et teie seda asja mitte ennemalt ei ole rääkinud? Seletage mulle seda."

"See on üsna kerge," ütles Wolhw, "ma

ei tahtnud oma waest seltsimeest mitte õnnetuse sisse saata, sellepärast ma esmalt ei rääkind. — Täna on aga teine lugu: Ma olen pidand wande-
dega finnitama, tõt rääkida ja nüüd keelab mind minu süda midagi wabandada!"

"Süüalune!" ütles präsident Hansu poole pöördes, mis on teil selle wastu rääkimist?"

"Et see wale on, hirmus häbemata wale " ütles Hans kõwa sõnaga. "See inimene, kes praegu wale kaebduft mina peale on tõstnud, on minu armates ise need tuhat rubla warastanud. — Et ma teda enesega ühes õnnetuse sisse ei tahtnud tõmmata, olen ma temast wait olnud ja tõt ärasalganud. Nüüd tahan ma aga kõik ülesrääkida ja pean rääkima. Kuulge mind präsidenti herra ja uskuge mind, — mina ei salga nüüd enam midagi!"

Hans rääkis nüüd otsekohe üles, kuidas ta ema õnnetusest kuulda oli saanud ja kuidas ta seepärast juures kurbduses oli olnud, et oma ema ei wõinud aidata. Ta rääkis ka kõik kuidas Wolhw temale nõu annud kirjutamise kambrist raha wõtta ja teda senna juhatanud. — Ta tunnistas ennast seeläbi süüaluse olewad, et walfsi sõbra nõuandmist oli kuulda wõtnud. Ka, et ta tahtnud pärast ema juurest tagasi tulemist kõik kirjutajale ülesrääkida, aga ei ole enam aega saanud, sest et teda wangi pandud. Pärast, kui ta jo wangis olnud, on ta seda koftu ees tahtnud tunnistada, aga üks kiri

Wolhwi käest, kes nüüd ise tema peale waletanud, on teda efsitanud, et seda asja ärasalganud.

"Siin on see firi," ütles ta, ja nende sõnadega wõttis ta paberi taskust wälja ja andis präsidenti kätte, üteldes: „Lugege seda firja, siis wõite küll näha, et ma ühe furjategia mängupalliks olen olnud, kes mind õiguse tee pealt kõrwale on saatnud, et ise furja töö sai äratema ja nüüd kõik minu kaela lükkab."

Präsident wõttis nüüd selle firja, ja luges kõikide kuuldes waljuste ette, mis kõik suure tähelepanemisega pealt kuulasid ja igaüks nüüd äramõistsid, misjugu trumpi Wolhw waese Hansuga oli mänginud. Nüüd wõis igaüks selle peale julge olla, et Wolhw tõeste see tuhande rubla waras oli.

"See on wale firi!" ütles Wolhw, kui firi jo oli loetud.

"Küll saame näha!" ütles präsident. "Kirjutaja ja Schmidt'i isand, kas teil on Wolhwi firi tuttav?"

Mõlemad ütlesid: "Jah!"

Firi anti kohe nende kätte läbi waadata.

Mõlemad ütlesid, et just Wolhwi käsi seda oli kirjutanud.

"See ast muudab meie kohtuasja hoopis teisiti," ütles präsident. "Wolhw peab ilma wiimimata finni pandud saama, sest ta firjast wõib selgeste näha, et ta kohtu ees on waleta-

nud. Mis tale veel edespidi süüks võib lan-
geda, peab veel edespidi järeleuuritud saama.

"Nüüd on aga Hans Wächteri asja tarwis
edasi seletada!"

Aga, mo armas lugeja! Kui ma sulle siin
Hansu ja Wolhwi kohtu asja hõlpsin ära se-
tama, saaks see ehk sulle igawaks minema, —
seepärast tahan aga lühidelt ütelda, et süü
Wolhwi peale langes ja Hansul muud süüd ei
jäänud, kui et ta kirjutamise kambri need 30
rubla oma käega oli wõtnud, mis siiski suure
trahwi väärt oleks olnud, kui mitte kohtumõistjad
seda ei oleks wähandanud.

Hans sai mõneks nädalaks töömajasse pan-
dud; seal pidi ta waene patune oma süüd wil-
lasedramise ja sigaritegemisega äratsuma.

Wolhw aga sai mitme aasta peale tuht-
hoonesse mõistetud ja pidi sellega rahul olema,
sest et ta seda ise teenind oli. Jah, nendap
see on: "Kuida töö, nenda palk." Ja: "Mis
keegi külab, seda ta lõikab." —

Kuues peatük.

Jälle lahti.

Hansu trahwiaeg oli jo mööda ja teda sai
töömajast hea tunnistusega lahti lastud. Sult
hirmu päiwi olid nüüd seljataha jäänud, —
aga kes teab, kui palju neid veel ees võis olla?

Seal seisís nüüd waene pois, kes oma effi-
tust ja pattust raskesti pidi lahetsema, uulitsa
peal. Ükski sõbra käsi ei sirutand tema vastu
ja ükski sõbralik süda ei hoidnud ta poole.

Roju minna, häbenes Hans; ta ei oles
nende silmadega usaldand ema ette astuda, et
ta kül oma trahwi jo wälja lannud oli.

Ilma rahata, — neid mõningast kopikad, mis
ta töömajast oli saanud, ei maksa armata, — seisís
ta nüüd, ja mõtles, mis nüüd peale hakata?
kust peamarju ja kõhutäit saada? — Kõigeesite
mõtles ta oma endise herra ja magasinini üle-
maatja Schmidti peale, kes enne temale palju
head olid teinud.

„Ma pean seda nõuu katsuma;“ ütles ta ise-
eneses, ehk nad on mulle andeks annud ja
halestanud mo peale. Nad wõiwad armata,
et ma nüüd pärast ekstimist püüan kahewõrra
oma nimele auu teha.“

Ta läks nüüd Sallmeieri herra kunturi. —
Kui ta siise astus, waatsid kõik kirjutajad ja
teenrid imekspannes ta peale, aga ükski neist
ei tulnud tema juure teda teretama.

Hans, wana tuttawaid nähes, tundis ennast
kül sügawaste alandud, aga läks ometi täie
sammudega senna kambri poole, kus Sallmeieri
herra iga pääwa aeal leida oli. — Ta istus
ka nüüd kirjutamise laua ääres, kui Hans siise
astus, ja waatas suurte silmadega tema peale.

„Mis sa siit tahad?“ küsis ta kurja healega.

Hans rääkis asja üles ja palus, et teda armust tema endise teenistusse saaks jälle vastu võetud.

„Dled ja peast rumal?“ ütles Sallmeieri herra suure vihaga. „Kasi minema!“ Ühe trahvial olnud furjategiaga ei ole mul iialgi tegemist. — „Mine — mine! — Seal on üks!“ —

Hans palus enese peale halastada, — aga see ei aitnud ühtigi. Sallmeieri herra ähwardas teda uulitsale visata lasta. Hans ei oodand nii kaua, vaid katsus, et minema sai. Wesište filmega läks ta wälja. — Eh! on ülewaatja Schmidt'i isand sõbralikum minu vastu, mõtles ta ja läks magasini poole.

Siin ei saand teda ka palju paremine vastu võetud. Magasini ülewaatja ei olnud kül just mitte kure ta vastu aga ütles ometi, et temal Sallmeieri herra juures kohta leida, ei maksa mõteldagi. See teha tale kül kahju, Hansu ärasaata, sest ta teada isegi kül, et õnnetu pois waene aga mitte veel hukkaläinud patune ei olla, aga Sallmeieri herra ei taht temast ühtegi enam teada ja tema (ülewaatja) ei võida seal midagi parata.

Kõhutud ja kurwa meelega pidi Hans sealt majast, kus ta mitu aastad oli teeninud, wälja minema. Kui ta mitte siit, kus teda ometi tunti, halastust ei leidnud, — kust pidi ta siis veel leidma? Ta mõtles oma onupoea Mihkli peale ja mõttis ette tema juure minna nõuu ja

abi otsima. Aga õnnetuseks ei olnud Mihkel Pariisist veel mitte tagasi tulnud.

Hans ei kautand veel sellegi pärast julgust. Ta läks ühte trahteri ja palus sealt üht seitungi, et sealt ehk leida, kus kohta saada oleks. Oma suureks rõõmuks ei leidnud ta mitte ühte waid kümme kohta, kus teeniaid otsiti.

Ta kirjutas need koha nimed üles ja kõndis mööda linna ühest uulitsast teise, et ennast teenistusse pakkuda. Aga nii pea, kui ta kuhugi oma nime nimetas, tõmmati üks ta eest kinni; keegi ei tahtnud temaga tegemist teha.

Kolm päewa hulkus Hans sedawiisi mööda linna, kohta otsides. Aga, ehk ta küll wähe palka küsis, ei wõtnud teda keegi oma majasse wastu.

Need mõned kopikad, mis Hans töömajast wälja tulles oli saanud, olid nüüd otsas ja wiimse kahelümne nelja tunni sees ei olnud ta waene pois leiba raasukestki juu sisse saanud; muu asi olgu rääkimata. Nälja ja muu häda pärast lippus temal meele ärarheitmine kätte. „Mina olen kõikidest äratõugatud ja mahajäetud!“ ütles ta iseeneses. „Sest häbist, misga mo nimi nüüd teatud on, ei wõi ma iialgi enam lahti saada!“

Südame waluga kõndis ta mööda linna uulitsaid, ilma et isegi enam tähele ei pannud kuhu ta läks. Kui jo pimedaks oli läinud, seisis ta ühe silla kääripuu najal ja waatas alla

waikse wee peale, kust taewa tähed wastu hiilgasid. — Kesked õhkamised tõusid ta südamest, ja ta wärises nälja ja nõrkuse pärast.

„Kes siin al wee põhjas mõiks magada, sel oleks wilu ja waikne, ja waematud ja rõhutud süda saaks igawest rahu leidma!“ ütles ta tasakeste iseeneses. „Mis ma siis kardan, siit silla pealt alla hüppates. — Siin ilma peal olen ma muidugi ilmaaegne loom, ja igaüks tõukab mind külma ja halastamata südamega enesest eemale! — Rühise uppumise surm on palju kergem, kui pikaline nälja surm!“ — Aga siiski oli ta süda niisuguse iseenele hukkamise üle väga raske ja kohutas teda wette hüppamiselt tagasi.

Dõ oli pime, mis Hansule seda mõttet saatis, ühe pagari juurest ühe pisukese leiwa wõtta ja seega oma nälga kustutada. —

Aga ei! — see oleks jo wargus olnud, ja Hans oli kõwaste ettewõtnud, niisugust pattu mitte enam teha, waid ennemine surra! „Olgu siis nenda!“ ütles ta. Jumal olgu mo waele hingele armuline ja andku mulle andeks, et ma häda pärast ise oma eluhukkajaks pean saama ja siit wee seest surma otsima! Aga mo waene ema, — kül ta saab nutta, kui ta mo õnnematut otja kuulda saab!“ —

Hans hakkas ennast üle käsi puu alla jõe lastma, — aga sel filmapiigul kui ta just alla oli kukkumas, — tundis ta ennast ühe tugewa

käega finni hoitavad — ja sai wägise silla peale tagasi tõmmatud.

„Dhoo, pois!“ ütles üks heal, feda Hans jo enne kord armas kuulnud olewad, „teie tahate wist riidist lahti wõtta ja siin jões natuke õõjumist katsuda. See ei näita aga minu meelest mitte õige olewad.“ —

„Laske mind olla! — Jätke mind rahule!“ ütles Hans pool hingetumalt. Mina olen kõige õnnetum inimene maailma peal!“

„Üks noor tugew inimene, nagu teie olete, wõib ennast õnnetumaks nimetada!“ ütles wõeras, „ja kui sa lugu nii kangel oleks, siis ei anna see poolegi õigust elule otsa teha, mis hirmus pat Jumala ees on. — Tulge minuga edasi ja rääkige mulle oma õnnetust, — ehk ma wõin teid natuke aidata. Aga enne silla pealt ära — siin olla ei ole teil terwiseks.“ —

Hans tahtis sõna kuulda, — aga minesuse hoog tuli peale, mis teda feelis seda tege-
mast.

„Mis teil wiga on, waene inime?“ küsis wõeras.

„Nälg tahab mind tappa!“ ütles Hans nõrga healega, ja waarus jalge peal nagu joobnud.

„See on tõeste liig!“ ütles wõeras. Jätuge filmapiilguks siia pingi peale, ma tahan teile ruttu midagi muretseda. Rannatage paar minutid.“

Jookstes läks nüüd wõeras ühte ligida

majasse, kelle üks õnneks weel lahti oli ja kelle alumise korra peal trahter oli. —

Wõeras rääkis seal lühidelt, et üks noor inimene rutuste abi tarvitab ja filmapilk oli trahteri isand walmis teda aitama. Leiwa, prae ja joodawa wiinaga läksid nad Hansu arstima, keda minestand pingi pealt leidsid. Warsti sai temale klaas wiina pikameisi suhu walatud, mis teda peagi jälle elule aitas. — „Sööge nüüd natuke, hea pois!“ ütles wõeras ja andis temale tükki leiba ja liha.

Suure isaldusega sõi Hans ära, mis tale antud.

„Ma tänan teid!“ ütles ta, „ma tänan teid südame põhjast selle hea eest, mis teie mulle teinud.“

„Lase olla, waene pois,“ ütles wõeras. „Kas tunned ennast nüüd nii tugewa olevad, et minuga natuke maad wõid edasi tulla?“

„Jah, nüüd suudan ma küll,“ ütles Hans.

„Noh, lähme siis,“ ütles wõeras. „Meie ei wõi jo ometi siia silla peale õõseteks jääda; ma pean sulle oma majas õõmaja andma.“

Nüüd läksid nad pikka mööda uulitsaid, kuni ühe suure uhke maja ette said, kus wõeras seisma jäi, ukse lahti tegi ja Hansu enesega ühes sisse käskis tulla. Baari minuti pärast said nad ühe suure tuppä, kus wõeras suure lambi põlema pani.

„Mis see on?“ ütles ta, kui lambi walgu-

sel poisst paremine hakkas filmama, „see näitab
jo tuttav nagu olewad! Kuule sõber, — meie
peame teine teist kuhugil enne näinud olema!”

Hans waatis omalt poolt ka mõra otsa,
kes nii sõbralik tema vastu oli. — Korraga
läks ta nagu rõõmsaks.

„Wernbahi herra!” hüüdis ta.

„Ja jah, see ma olen. — Aga kuidas sinu
nimi on?”

„Hans Wächter!” vastas Hans. — „Teie
wõtsite mind üleskord oma tõlda, kui teie T.
mõisa sõitsite.”

„Tõsi jah! — Müüd mul tuleb meele:
Mina olin oma rahatašku ära kautand, ja sina
tõid seda minu kätte. See üsna rõõmustab
mind, et sind kord jälle olen näha saanud! —
Kuidas on siis sinu asi siamaale läinud? —
Mitte wist kõigeparemine, kuid ma praegu
nään.”

Hans raputas pead.

„Aga sina ei pea julgust mitte kautama,”
ütles Wernbahi herra. „Miks pärast ja mitte
ennemalt minu juure ei ole tulnud? Mina
ütlesin jo sulle, et sa pidid mind ülesotsima,
kui sul abi tarwis oleks.”

„Kui ma seda oleksin teinud,” ütles Hans,
„siis oleks mo lästi muidugi paremini läinud.”

„Kuidas so lästi siis on läinud? — Käägi
kõik üles, — mina pean seda kõik enne teada
saama, kui ma sind aidata tahan.”

Hans häbenes oma asja kül rääkides, — aga tegi seda ometi ja rääkis kõik otsekohe üles, mis ta oli teinud ja näinud.

„See on muidugi väga paha, — pahem kui ma võisin armata,“ ütles Wernbahi herra, — aga sa ei oleks siiski mitte kõik lootust pidand üle andma. Suurt kurja oled sa teinud, — seda ei sünni kiita; — aga kui selle peale mõelda, et isa surnud, ema juures hädas ja kurjategia walfsid nõuandmised weel kõrwalt, — siis on Sallmeieri herra kül liig kõwa sinu wastu olnud. — Aga ma ei pane seda ka mitte imeks, sest et ta kõwa südamega mees on. — Meie peame selle asja üle järele mõtlema, aga täna on jaks väga hilja. Mine nüüd magama waene pois, ja puhka ennast murest heaste wälja. Seal pahemat kät kambriis on sinu woodi. — Head ööd!”

Pisarad silmis, tänas Hans oma heategiad ja läks puhkama, mis tal väga hädaste tarwis oli. Lühikese õhtu palwe järele, kus sees ta Wernbahi herrale Jumalalt õnne ja õnnistamist palus, walsid ta silmad kinni ja temma jäi magama, kunni teisel päawal enne lõunat alles ülesärkas.

Seitsmes peatük.

Uus elu.

Kui Hans oli pesnud ja riidisse pannud, astus ta ühte tuppa, mis tema magamise kam-

bri kõrvas oli ja leidis sealt oma heategiat, kes lahke naeratamisega tema termist vastu võttis.

„Nüüd, Hans, istu maha,“ ütles ta, siin on sinu pruukost. Nüüd söö, et sa jõudu saad! Senni aga, kui sina sellega ametis oled, räägin mina sellest, mis ma sinu edespidi elu üle olen järele mõtelnud. — Esiteks pean ma sulle ütlema, et ma Sallmeieri herra magasin ülemaatja Schmidti käest olen järele kuulanud, kas kõik nenda tõsi pidi olema, kui sa eile õhtu rääkisid. Schmidt ütles kõik tõe olevad ja rääkis veel mõnda muud sinu kiituseks. Ta kahetseb ka, et ta sind ei ole võinud tagasi võtta. Noh, see on Sallmeieri asi ja ei puudu minusse, — aga mina oleksin teist viisi teinud. — Hea küll, Hans, et see õnnetus kord sinu kohta on juhtunud, aga seepärast on sul raske kuskil kohta leida: — inimestel on juba see mood, et kui keegi kord on trahwi al olnud, ei taha keegi teda enam teenistusse võtta. Minu juures on aga see teisiti ja mina ei tunne sind ka mitte eilsest saadik. Sa oled ikka auus pois olnud ja ma loodan, et sa edespidi seks jääd. Minu arvates oleks see kõige parem, kui ma sulle oma vabrikus tööd annan ja sulle hakatuses nii palju palga maksan, kui sa viimse otja sees Sallmeieri juures oled saanud.

Kui kerme töömes oled, saab pärast palga juure antud, nenda kuidas töö väärt on. — Kas oled sellega rahul?”

Hans oli väga rõõmus selle suure hea eest, mis Wernbahi herra temale soowis ja wõttis seda suure tänuga vastu.

Wernbahi herra wiis teda ise wabrikusse ja tegi teda ülemaatjaga tutwaks, kes jo tema tulemist ette oli kuulda saanud.

Hans hakkas kohe tööle ja tegi seda, nenda kui ikka, suure hoolega.

Nüüd hakkas temal hoopis uus elu. — Ta oli kõigipidi tõsine ja ilma laitmata. — Ja et tal heast tahtmisest ja mõistusest iialegi puudust ei olnud, ja kõik tööd väga heaste tegi, sai ta ülemale ja ikka ülemale töötatud. — Ülemaatja ja muud wabriku inimesed olid väga sõbralikud tema vastu ja Wernbahi herra andis oma rahulolemist tema üle, temale mitmes asjas tunda.

Mõne aasta pärast oli Hans oma peremehe parem käsi ja sai auustud ja armastud kõikidest inimestest kellega tal tegemist oli. Wernbahi herra maksis temale väga head palka, kellest Hans iga aasta hea summa oma emale saatis.

Hans oli wiimaks juba wabriku firjutaja auu sisse tõusnud. — Kui ta selle ameti sai, laskis Wernbahi herra temale omas majas ilusa kambri walmistada. — Hansu magamise kamber oli just vastu kunturid. Kunturist läbi võis firjutamise kambri minna ja selle vastu oli Wernbahi herra oma kamber. — Kui uksest kõik lahti olid, võis ühest kambrist teise saada.

Nimetud kambrid olid alumise forra peal. —
 Need afnad, mis wastu uulitsat, olid kõik suurte
 raud tressidega finnitud, et kui mõne pikanäpu
 mehel lust oleks olnud kirjutamise kambriga, —
 kus palju raha oli, — ligemalt tutvustada, see
 mitte võimalik ei oleks olnud.

Siiamaale ei olnud küll sellesarnast asja veel
 ette tulnud, ja keegi ei mõinud selle peale mõ-
 teldagi, et niisuguse kindla hoone juures niisu-
 gust proowi pidi katsutama, kui Hans ühel väga
 pimedal, tormisel ja vihmasel ööl ühe kõbina
 järel unest üles ärkas. Ta tõusis woodis is-
 tuma ja kuulas. Aga ei kuulnud muud mi-
 dagi, kui vihma ja tormi mühinat. — Näha
 ei mõinud ta midagi, sest et väga pime oli.

„Mis see siis oli?“ küsis Hans iseeneses,
 „üks asi see ikka pidi olema, mis mind unest
 üles äratas.“ — Ta kuulas veel tüfi aega. —
 Kui ta nüüd muud ei kuulnud, kui saju ja
 tormi lõõtsumist, mõtles ta, et wist midagi pole
 olnud ja heitis jälle pikali.

Aga kuule! — Korraga läis üks flirin
 nagu fatki murtud afna ruutudest.

Nüüd ei olnud ta enam kahewahel; see fli-
 rin oli üsna ligidal, — kas kunturis wõi kir-
 jutamise kambris.

Hans kargas woodist välja, tõmbas ruttu
 riided selga ja kuulas ukse prau wahelt.

Ta süda pekksis kangeste ja pea läis ümber.

„See ei ole muud kui waras, kes kuhugilt

wäljast sisse on tunginud," mõtles ta iseeneses. Hans kuulis tasast jala astumist ja ukse käimist, mis funturist firjutamise kambri läks.

— "Waras jah!" — Nüüd oli aru kae.

Aga mis ta pidi nüüd tegema?

Hans mõtles järele ja mõttis ette warga furja nõuu tühjaks teha. — Tal polnud muud kätte wõtta, kui üks hea jäme krep; sellega ei oleks ta kül mitte juurt head wõinud teha kui wargaid enam kui üks oleks olnud, aga see ei hirmutand teda tagasi. Ta tahtis ennemine ennast tappa lasta kui oma herrat lasta riisuda. — Ilma kartuseta tegi ta ukse tasakeste lahti ja waatis funturi. See oli üsna pime, aga firjutamise kambri paistis walguis. — Katki-tehtud afnast puhus külma tuult sisse.

Hans läks funturist läbi ja nägi firjutamise kambri ühte inimest weikese tulelatorsniga, kes suure hoolega raha kasti kaant lahti kangutas.

Hans tõmbas hinge.

"Üksainuke aga ongi! — Sellega wõin ma parajalt walmis saada," ütles ta iseeneses.

Sel filmapilgul kargas rahalaeka kaan lahti ja suure rõõmuga toppis waras omad taskud fuld, hõbe ja paberi raha täis. — Siis mõttis ta oma latorni ja tahtis praegu tulnud teed tagasi minna, kui Hans wälja kargas ja teda keppiga lüüa tahtis.

Waras oli teda aga enne näinud; kargas

eest ära, tõmbas püstoli põuest välja ja maatas Hansu peale lahti.

Hans tundis tulist valu õlast läbi käimad. Sest hoolimata, kargas ta warga peale, haas kahe käega ta ümbert finni ja karjus kõigest wäest appi!

Waras tahtis ennast lahti tiskuda ja tagus Hansule rusikatega vastu filmi.

Hans katsus teda kõigest jõuust finni pidada. — Tule latorn kukkus kange rabelemisega warga käest maha. — Walgus paistis alt üles just ta näo peale, et Hans teda filmapilk ära tundis ja hüüdis:

„Wolhw! Furjategija!“ —

„Hans!“ ütles finnimõetud furjategija, ja püüdis ennast kahelordse rammuga lahti tiskuda.

— Esimesel filmapilgul jäid Hansu käed nõrgaks, kui ta oma endist furjategijat oli näinud ja wargal oleks pea võimalik olnud lahti peaseda. Aga Hans wõttis uueste südant ja kargas Wolhwi kõrist finni.

Wõitlemine hakkas uueste. Wolhw tõmbas nua ja lõi sellega Hansule rindu, mis aga ühte laia nõobi vastu läks ja Hans nua käest sai maha lüüa. Sis tõmbas teda maha ja hoidis tugewaste finni.

„Lase mind lahti!“ ägas furjategija; „matahan kõik, mis mul on, sinuga jägada, aga lase mind lahti!“ —

„Mitte misgi hinna eest ega ilmašgi!“ üt-

les Hans, ja hoidis teda weel tugemamini finni — kõigest hinge wäest appi karjudes.

„Ole wait, saadanaš!“ ähkiš Wolhw tulise wihaga. „Enam kui kakskümmend tuhat on mul praegu taskus! Sina pead poole, ei, sa pead kolm osa eresele saama. — Meie põgeneme Ameerika maale — ja elame seal kui mehed!“

Hans ei teinud selle jutuga tegemistki, waid karjus aga appi.

„No, katsu siis oma parajat, jõe loom!“ ütles Wolhw, „nii tõeste, kui ma praegu sinuga räägin, tahan ma sind, kui mind finni wõetakse, oma warguse abimeheks tunnistada, kui sa mind lahti ei lase. Ma ütlen, et sa mind oled siise lasknud ja et meie warguse jägamise kallal oleme tüliise läinud. Jah, seda ma tahan ütelda ja ma olen jee peale julge et sa seadama teed wangihoone poole marsid mis minagi, sest et sa jo enne sellesarnast tempu oled teinud!“

„Waleta aga peale!“ ütles Hans, „see on jo sinust ammu teada; ega see esimene kord ei ole sul walet tunnistada!“ — Mina aga tean, mis mo kohus on ja ei lase ennast enam sinust efsitada! — Appi! Tulge appi!“ —

„Sõida siis peale põrgu, hulpea, kui sul nii suur himu on!“ ütles Wolhw, ja tõmbas, enne kui Hans sest märku sai, seise püstoli wälja ja tahtis uueste Hansu kõrwetada.

Seal läks forraga Wernbahi herra lambriuks lahti, ja mitu soldatid ja õowahti astusid Wernbahi herra järel sisse.

„Araneetud olge kõik!“ mõiras Wolhw, ja laskis püstoli Wernbahi herra peale lahti. Enne aga, kui pauk käis, oli Hans üleslrganud ja oli kui wälk oma herra ja mõrtsuka wahel, nenda et laeng mitte herra waid tema peale läks. — Õnneks oli kuul Hansu aga wähe hakanud, sest et pool wiltu temast riimates mööda läks. Aga Wernbahi herrat oleks see wist tapnud, mis nüüd temale aga natuke häda tegi, sest et Hansu külje pealt triifides ja tema riie-dest läbi minnes hoog otsas oli.

Selle aea sees, kui Wernbahi herra oma truui teenert tänas, olid soldatid Wolhwi finni fidund, et lippama ei peajeks.

„Wõtke teda ka finni!“ ütles Wolhw Hansu peale näidates, tema on minu seltsimees ja aitab mind sisse. Kui ta rumal mitte jägamise juures ei oleks riidlema hakand, siis oleksime meie jo ammu siit wäljas olnud. Wõtke teda finni! Tema on seesama Hans Wächter, kes ükskord ka Sallmeieri herra rahakasti kallal käis.“

Soldatid waatasid üksteise otsa ja ei teadnud, mis pidid tegema, kas Hansu ka finni fiduma wõi järele jätma. Seal astus Wernbahi herra ligemale.

„See inimene waletab!“ ütles ta, ja õnneks wõin ma seda tõeste tunnistada. Kui esimene

püstoli paut käis, ärkasin ma üles ja arvasin koe, misjuguine lugu pidi olema. Ruttu äratasin ma oma teenri üles, kes ikka minu kambriis magas ja saatsin teda ruttu abi otsima, aga ise ruttasin siia Hansule abiks. Kui ma ukse poollahti olin teinud, nägin koe, et Hansu kae mõit oli. — Siis kuulsin, kuidas furjategia Hansuga kauples ja seepärast jäin ma ukse taga kuulama. Seal kuulsin ma nüüd, kuidas see inimene minu kirjutajale raha pakkus, et teda lahti laseks, — ja kui see ei aitnud, siis püüdis teda ähwardamise läbi araks teha. Aga Hans hoidis teda ikka finni ja karjus appi. Teie olete jo ise näinud, kuidas see truu inimene minu ja furjategia wahele kargas, et kuul minusse ei pidand puutuma ja nenda ise hawatud sai." —

See tunnistus ei läinud muidugi Wolhwi tunnistusega kokku, — ja sest oli küll Hansu eestkostmiseks.

Wolhw sai nüüd koe wangihoonesse wiidud ja pärast kohtu poolt eluks aeaks tuhthoonesse mõistetud.

See oli Hansul wiimne katsumine, mis Jumal tema peale laskis tulla.

Sel aeal, mil Wolhw tuhthoones oma trahwi kandis, sai Hans omaist herrast suureks wabriku ülemaatjaks tõstetud ja elas rahulist ja õnnelikku elu.

Oma ema ja õed võttis ta ka oma juure

elama ja wana firiku õpetaja, kes teda tema lapse põlmes oli patutundmisele saatnud, käib igakord, kui linna tuleb, teda vaatma ja iial ei unusta mõlemad seda tundi meele tuletamata, mil Hans hea ja kurja wahel oli hakanud wahet tegema.

— Soowin ka sulle, armas lugeja, et tähen-
damise sõna, heast seennest ja umbrohuist, süda-
messe wõtaksid! — —

Kentsakad jutud lisandikud.

1. Pisukene eksitus.

Hans, kes parajalt peigmees, oli õhtu pruu-
di juurest tulles, ennast kõrtsis hästi täis ime-
nud ja koju ligidale kraawi kullund, kus homi-
funi noorõksas, et maast ega ilmast ei teadnud.

— Seal oli, — kuidas rahwas ütleb, —
mehikese suu ilma teadmata alumise otsa orjaks
saanud ja nina alla hea huniku lasknud. —
Parajal aeal oli wana orikas kogemata eksti-
tust parandama tulnud ja tõukas seda tehes paari
lorda tema suu külge. — „Tere, tere mo kallis
Liisu,“ ütles Hans pead üles tõstes, ja —
andis seale suud. —

2. Abi enneaegse surma vastu.

„Sa saadan oleksid mind praegu surnuks wihastanud!“ ütles üks wana tige wanamoor maast ülestõustes, kuhu ta kange südametäiega oli wiskanud, ühe teisele, kellega ta riidu oli läinud, „ja ma oleksin just praegu ärasurnud, kui ma mitte nii ruttu üles ei oleks tõusnud!“ —

3. Hale süda.

„Mis sa nenda südamest ohlad?“ küsis üks tütarlaps ühe wana rikka lese naese käest, kel mitu sada rubla raha intressi peal ja ühteainust last ei olnud.

„Jah, mis ma ohlan?“ kostis wanamoor, ma mõtlesin praegu: Üks waene tütarlaps käis täna siin; ta oli üsna pool halasti: Peaks mõni helde südamega inime ometi tema peale halastama ja temale paari riidehilpu andma!“

4. Hõlbus rohi haiguse vastu.

Üks sandipois, keda üks koolmeister oma juure oli kasmatada mõtnud, ei wuitsind midagi teha ega õppida ja tegi ennast tihid woorid haigeks, et sedawiisi natuke puhata saaks. Kord oli pois juba jälle mitmet päawa seinä ääres heinakotti peal maas ja sõigus nii hirmsaste ja pika tooniga, et kus maale õue kostis. —

„Kus kohas sul nüüd valu on?“ küsis foolmeister.

„Range külm!“ vastas pois.

„Noh, mine siis ahju ääre sooja!“ ütles foolmeister. Seda tegi pois, — ja haigus oli jekskorras nagu luuaga ärapühitud.

5. Kulund hambad.

Bana Pifatoru Mats, kes väga rängaste sõi, — ja ikka kõigewähemast poole tundi pärast teiste, ütles kord söömaaeal, kui nägi, et teised jo hakasid lõpetama: „Jah, sina kallid aeg! — Saba teised saavad täis, — mis mina oma wiletsa haige hammastega tahan teha! — hakkan alles.

Tüdruk loetis tõlise nāuga: „Kulab so hambad muidugi wõivad kulund olla, — aga mis senna parata?“

6. Mistiisa.

Mõisnik saatis ühe lollaka nooremehega koorma wilja Tallinna. — Turul nägi kawal soldat warsti, kui suur tark ernemüüa oli, tegi temaga juttu, ja ütles: „Ma olen sind, noormees, enne juba näinud; kust sa ise ka oled?“ — Pois rääkis kõik otsekohes üles.

„Noh, siis sa oled jo minu riistipoeg!“ ütles soldat. — „Waata imet: Sinu isa ma tunen, ema ma tunnen, — ja riistipoea ennast

enam ei tunnegi! — Nüüd on veel natuke warane aeg, nüüd võid veel linna kõndima minna ja natukese aea pärast tagasi tulla, — siis on paras aeg hakata kauplema; — küll mina waatan senni so koorma järele. — Pärast turuaega võid veel minu juure koju tulla, seal saad veel sooja suppi! —

Pois läks. — Aga kui poole tunni pärast tagasi tuli, põlnud ristiiisa kõige hobuse ja herne koormaga enam kufagil. — — Kahe pääwa otsimise järel leidis wiimaks hobuse tühja wankriga linna liiwa äärest ühest weikesest alemist. Herne koormast ega leimatottist põlnud märkigi enam järel.

Kui koju tuli ja herrale õnnetust rääkis, naeris see täie suuga.

„Mis sa veel naerad?“ ütles pois paha meelega, „kas see on veel naeruasi? — Ma kolm pääwa söömata!“ —

7. Mäha intressi peale wastuwõtja.

Sopaaugu Jüri oli paar sada rubla raha forjand, ja läks seda linna intressi peale wiima. Sai linna, küsis ühe halliwati mehe käest: Kus kohta peaks ta raha intressi peale wastu võetama? —

„Kas sul on siis ka natuke senna wiia?“ küsis teine.

„Jah, kakssada rubla!“ kostis mees.

"Sooh!" — ütles teine, — "siis on sul üena hea õn, sest mina ise olen see wastuwõtja; anna aga siia, — ja kui teineford linna tuled, siis kuula aga järele, kus intressi maja on ja tule senna; — küll siis annan sulle intressi!" — Mees andis. — Aga wist otsib ta praegu alles raha wastuwõtjat kõige intressidega taga.

8. Kallis amet.

Kuulus waras sai kohtus nühelda. — Kuule Mart!" hüüdis kohtuherra pekku wähel, — ma lasen sulle nüüd hea keretäie anda, saab näha, kas ja üksford oma warguse ameti maha jätab!" —

"Kulla herra!" ütles waras, ei ma warguse ametid ei raatsi maha jätta, — sest mõneford läheb see ikka õnneks, — ja see annab uut himu!" —

9. Kottu ära.

Jüri: Kas tead, Hans, mis õnnetus meie sepa Willemil Pihula laadal juhtund?"

Hans: Mis õnnetus see siis olnud?

Jüri: "Ta saapad warastud jalast ära!"

Hans: "Kus ta siis ise olnud?"

Jüri: "Ta ise olnud kottu ära! — — —"

10. Kõünal ja prill.

Päiline (üks wana naene) ütles õhtu pääwa looja minemise ael heinamaal, kui nägi, et weel õhtule ei lastud:

„Kuule peremees, kas oled ka kүүnalt kottu ligi wõtnud?“

Peremees: „Mis sellega teha?“

Wanamoor: „No, ega muidu ei nää enam seda saadu ülespanna, kelle tarwis ja weel lasjed hakata loogu wõtma!“

Peremees: „Noh, kui muidu ei nää, eks siis pane prilli nina peale!“ —

11. Mehine wabandamine.

„Kuule sep!“ ütles mõisa walitseja, „miks pärast ja ei talitse oma naest, sest ta on sinu wana 75 aastase emale nenda kiwiga pähä annud, et suur muhk peas on. — Eks ja tunne neljat käsku, kus wanemaid kästakse auustada — aga mitte — nagu miies keelab, — tappa?“ —

Sep: „Mistal minul aega käskusi õppida on? Mina annan seppapaeas haamriga pihta, — ja minu naene toas kiwiga!“

